

European Bureau for Conscientious Objection

35 Van Elewyck street, 1050 Brussels, Belgium
Tel: +32 2 648 5220 / Fax: +32 2 648 6988
E-mail: ebco@ebco-beoc.org / Website: www.ebco-beoc.org

YILLIK RAPOR

**Avrupa'da Zorunlu
Askerlik Hizmetine Karşı
Vicdani Ret
2016**

Atina, Kasım 2016

**Martina Lucia Lanza
tarafından araştırıldı**

**Derek Brett
tarafından düzenlendi**

**Bu raporun araştırılması Uluslararası Uzlaşma Birliği
himayesinde gerçekleşmiştir ve Joseph Rowntree Vakfı'nın
(York, England) desteğiyle mümkün olmuştur.**

EBCO Başkanı Friedhelm Schneider tarafından ÖNSÖZ

Ocak 2016'daki iki tarih, Avrupa'daki vicdani retçilerin durumlarını ortaya koymakta olan çelişkili gelişmeleri gösteriyor:

27 Ocak 2016; 1916'da yürürlüğe giren İngiliz Askeri Hizmet Yasası'nın yüzüncü yıl dönümü olarak, zorunlu askerlik hizmetine karşı vicdani ret hakkını açıkça tanıyan ilk yasal düzenlemeyi akıllara getiriyor. Askeri yasadaki, vicdan ile ilgili bu ilk maddenin sonuçları belirsizliklerle ve gelişigüzel bir şekilde yaşandı: 6500 vicdani retçiye alternatif hizmet yapmaları koşulu ile şartlı muafiyet verildi ve ulusal önem taşıyan bir iş bularak çalışmaları söylendi. Diğer bir 6500 savaş karşıtı ise mahkûm edildi, 100'ün üzerinde kişi ise olumsuz hapis hane koşulları nedeniyle öldü. İngiltere'deki ilk vicdani ret yasal düzenlemesi gösteriyor ki; vicdani retçiler için yapılan yasal düzenlemeler açık ve net bir şekilde insan hakları standartlarını sağlamadıkları sürece yetersiz kalmaktadır.

24 Ocak 2016 tarihi ise, daha yakın tarihe yönelik fakat önemli bir olayın yıl dönümü. On yıl önce AİHM Türk vicdani retçi Osman Murat Ülke ilgili kararını açıklamıştı. Mahkeme, Ülke'nin tekrarlayan tutuklanmalarını AİHS'nin Makale 3 çerçevesinde "sivil ölüm" ve aşağılayıcı muamele olarak tanımlamıştı. Türk hükûmeti, *insanların inançları doğrultusunda zorunlu askerliği reddetmeleri durumlarında daha uygun yöntemler kullanılması için gerekli yasal düzenlemeleri yapmaya çağırılmıştı*. Türkiye, on yıl sonra hala Osman Murat Ülke ve diğer vicdani retçileri haklı bulan ilk karara uymamaktadır.

Osman Murat Ülke için verilmiş olan kararın hala uygulanmamış olması; her nerede olursa olsun vicdani retçilerin durumlarının iyileştirilmiş olması gerekirken, bu konuda 2016 yılında hala hakim olan bir durgunluğa işaret ediyor. Bu durum özellikle son bir yıl içinde üç tane uluslararası insan hakları kurumu tarafından vicdani retçilere yönelik ciddi insan hakkı ihlalleri yapıldığı belirtilen Yunanistan için geçerli. BM İnsan Hakları Konseyi, BM İnsan Hakları Komitesi ve AİHM (Papavasiliakis v. Greece davasında) Yunanistan'da sürmekte olan Yunan vicdani retçilere yönelik ciddi boyutta hak ihlallerine işaret etti. Yunan hükûmeti ise ne herhangi bir tepki verdi ne de uluslararası insan hakları standartları ile örtüşecek şekilde yasal düzenlemeler yapmak için gerekli adımları attı.

Zorunlu askerlik hizmetine karşı vicdani ret konusundaki gelişmelerde bir durgunluk olduğunu, hatta daha da geriye gidildiğini başka durumlarda da gözlemlemek mümkün: Mülteci olarak başvuru yapan vicdani retçilerin durumları başvurunun yapıldığı devlete göre değişiyor ve çok sayıda ölçülemez kıstaslara dayanıyor. Vicdani retçilerin maruz kalmakta olduğu sorunların çoğunun kaynağı olan zorunlu askerlik uygulamalarının kaldırılması veya askıya alınması yönünde değil de aksi yönde gelişmeler olacak gibi görünüyor. Son olarak, Avrupa Konseyi

sınırlarında artmakta olan karmaşıa, insan haklarının uygulanmasını daha da gcleştiriyor.

Her Şeye rağmen iyi gelişmeler de olmuyor değil: Vicdani retlerini Şu anda yürürlükte olan vicdani ret yasasının yürürlüğe girdiği 1998 yılından önce açıklamış olan tüm Yunan vicdani retçiler için Ocak 2016'da af ilan edildi. Ancak, bu eski vicdani retçiler grubunun çarptırıldığı para cezaları ve mahkmiyetler için herhangi bir tazminat söz konusu değil.

Uluslararası bir dayanışma ağı tarafından desteklenmiş olan Ukraynalı gazeteci Ruslan Kotsaba Temmuz 2016'da beraat etti. Kardeş katline yol açacağı gerekçesiyle askere gitmeye itiraz ettiği için Şubat 2015'te tutuklanmıştı.

Rojava'da, yıllardır IŞİD'e karşı mücadele verilen Kürt bölgesinde, Cizre kantonu yönetimi tarafından Nisan 2016'da vicdani ret hakkı tanındı.

Londra'da (14 Mayıs 2016) ve Atina'da (19 Kasım 2016) yapılan genel toplantılardan sonra Avrupa Vicdani Ret Bürosu (EBCO); verilen kararların ve hükümlerin uygulanmamaları durumunda, uluslararası insan hakları kurumlarının güvenilirliklerinin büyük hasarlar göreceği konusundaki endişesini bir kere daha ifade ediyor. Bu sebepten dolayı; hkmetlere, bu kurumların verdiği bağlayıcı kararları gereken sorumluluğu göstererek uygulamalarını hatırlatmak da, önemli bir görev olarak sivil toplum kuruluşlarına düşmektedir.

İÇİNDEKİLER

1	BİR ÖNCEKİ RAPORDAN BU YANA YAŞANAN GELİŞMELER (EKİM 2015).....	4
1.1	ULUSLARARASI VE BÖLGESEL ÖRGÜTLER İLE MEKANİZMALAR	4
1.1.1	Avrupa Konseyi.....	4
1.1.2	Avrupa Birliği	8
1.1.3	Birleşmiş Milletler.....	10
1.2	AVRUPA KONSEYİ DEVLETLERİNDEKİ GELİŞMELER	28
1.2.1	Azerbaycan	28
1.2.2	Beyaz Rusya	29
1.2.3	Belçika.....	30
1.2.4	Bulgaristan.....	31
1.2.5	Kıbrıs	31
1.2.6	Finlandiya	33
1.2.7	Yunanistan	35
1.2.8	Litvanya	37
1.2.9	Rusya Federasyonu.....	37
1.2.10	İsviçre.....	39
1.2.11	Türkiye	40
1.2.12	Ukrayna	42
1.2.13	Birleşik Krallık	43
2	ULUSAL YASAL DÜZENLEMELERE GENEL BAKIŞ	45
2.1	ZORUNLU ASKERLİK.....	45
2.2	VİCDANİ RET HAKKININ TANINMASI	47
2.3	ZORUNLU ASKERLİK HİZMETİ VE ALTERNATİF HİZMET	49
2.4	ASKERLİK HİZMETİ YAPANLAR İLE PROFESYONEL ASKERLER	50
2.5	ASKERİ HARCAMALAR	54
2.6	ASKERE ALMA YAŞLARI	56
2.7	ASKERLİK YAPMAYA BAŞLAMIŞ OLANLAR.....	59
3	MÜLTECİ VİCDANİ RETÇİLER.....	60
4	YENİ YAYINLAR.....	61
5	ÖNERİLER.....	62

1 BİR ÖNCEKİ RAPORDAN BU YANA YAŞANAN GELİŞMELER (EKİM 2015)

1.1 ULUSLARARASI VE BÖLGESEL ÖRGÜTLER İLE MEKANİZMALAR

1.1.1 Avrupa Konseyi

1.1.1.1 Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

Enver Aydemir v Turkey (başvuru no.25012/11, 07.06.2016 yargılaması)

Enver Aydemir'in hikâyesinin detayları EBCO'nun 2011 raporunda verilmişti. Dini bütün bir Müslüman olarak, laik Türk devletinin silahlı kuvvetlerinde hizmet vermeye karşı vicdani retçi statüsü elde etme talebinde bulundu. Daha sonra, Türk yetkililerin kendisine yaptıkları muamele ile AİHS Makale 9 (düşünce vicdan ve inanç özgürlüğü) ve Makale 3'ü (insanlık dışı ve aşağılayıcı muamelenin yasak olması) ihlal ettikleri iddiasıyla AİHM'ye başvuru yaptı.

Mahkeme vicdani ret tanımını "sağlam ve samimi bir şekilde silahlanmayı veya bir savaşa katılmayı reddetmeye" indirgeyerek Makale 9'a dayanan başvuruyu reddetti. Eğer mahkeme seçici vicdani ret prensibini kabul etmiş olsaydı çok iyi olurdu; ne yazık ki bu dava bu derece bir ilerlemenin olacağı bir dava değildi. Olumsuz sonuç da, her zaman olduğu gibi gelecekteki davalar için emsal teşkil edecek ve Mahkeme bu karara uyararak diğer davalarda daha büyük engeller çıkaracak. Her şeye rağmen, Mahkeme'nin Aydemir'in vicdani reddini "siyasi" olarak tanımlaması tuhaf görünüyor.

Ancak Mahkeme; Aydemir'in 24-25 Aralık 2009 tarihlerinde mahkeme öncesi tutukluluk sürecinde şiddete uğraması, Aydemir'in ifadesinin şikâyetinde bulunduğu tarihten bir ay sonra alınması ve kendisine şiddet uygulayanlara açılan davaların hala beklemekte olması sebeplerinden dolayı yetkililerin soruşturmayı yürütürken gerekli ihtimamı göstermedikleri gerekçeleriyle Makale 3'ün ihlal edildiğini tespit etti.

Gelecek vadeden bir nokta şu ki; Mahkeme Makale 3'ün ihlal edildiği kararını verirken bu kararı Aydemir'in askeri üniforma giymeyi reddettiği için defalarca kere yargılanıp mahkûm edilmesine de dayandırmıştı. Mahkeme "tekrarlanan mahkûmiyetlerin düşünsel kişiliğine baskı yapabileceğini" göz önünde bulundurmuştu. Dolayısıyla Mahkeme, düşüncelerinden dolayı askeri üniforma giymeyi tekrar tekrar reddetmek durumunda kalmasını ona karşı işlenen bir suç olarak görmüş ancak onu "vicdani retçi" olarak kabul etmemişti. Bu durum ilerdeki davalar için ilginç bir emsal olacak.

Papavasilikis v. Greece (başvuru no.66899/14, 15.09.2016 yargılaması)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin bu davadaki kararı çığır açıcı nitelikte. Bu karar ile birlikte ilk defa; uluslararası bir yargı kurumu, yasal düzenlemelerle vicdani ret hakkını tanıyan bir devlet tarafından bir vicdani retçinin insan hakları ihlaline maruz kaldığı kararını verdi.

Leonidas Papayasilakis vicdani retçi statüsü almak ve askerlik hizmeti yerine sivil hizmet yapmak için Yunan yetkililere başvuruda bulunmuştu ama başvurusu geri çevrilmişti.

Mahkeme oy birliğiyle Makale 9'un ihlal edildiği (düşünce, vicdan ve inanç özgürlüğü) kararını vermişti. AİHM Yunan yetkililerin özellikle; vicdani retçilerin Özel Kurul tarafından, verimli bir süreç ile ve yerel yasalara uygun şekilde temsil edilerek ifade vermeleri konusundaki görevlerini yerine getirmedikleri kararını vermişti. Sn. Papayasilakis ise askerlerden oluşan bir kurula ifade vermek durumunda kalmıştı. Kurulun iki sivil üyesi ise duruşmaya katılmadıkları gibi yerine başkaları da atanmamıştı. Dahası, karara itirazın yapıldığı yerel sivil mahkeme de davanın gerçeklerini incelememişti. Hakim; o inançla yetişmiş olsa bile Yehova Şahitleri üyesi olarak vaftiz edilmediği için Papavasilakis'in vicdani retçi olamayacağını belirtmişti.

Savda v Turkey (no. 2) (başvuru no. 2458/12; 15.11.2016 yargılaması)

Halil Savda 2012 yılında, dini olmayan sebeplerden dolayı AİHS Makale 9 (düşünce, vicdan ve inanç özgürlüğü) ihlali gerekçesiyle başarılı bir başvuru yapmış olan ilk vicdani retçiydi. Ayrıca Türkiye Anayasası'nın meşhur 318. maddesi sebebiyle sıkça ismi duyuluyordu. 1 Ağustos 2006 günü dört arkadaşıyla birlikte, İsraili vicdani retçileri desteklemek amacıyla bir bildiri okumak için İstanbul'daki İsrail Konsolosluğu binası önünde toplandılar. Ağustos 2008'de "halkı askerlikten soğuttuğu" gerekçesiyle beş aylık hapis cezasına çarptırıldı.

Savda daha sonra AİHM'ye başvuru yaptı. 15 Kasım Salı günü verilen kararda AİHS Makale 10'un (ifade özgürlüğü) ihlali tespit edildi. Bu kararın tam analizi EBCO'nun 2017 raporunda yer alacaktır.

1.1.1.2 Avrupa Sosyal Haklar Komitesi

O zamanlar EBCO yönetim kurulu üyesi Tim Brown tarafından temsil edilen Kuveykır Avrupa İşleri Konseyi (QCEA) 2000 yılında **Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi altında Yunanistan'a dava açtı**. Dört yılda bir Avrupa İnsan Hakları Komitesi (ECSR), sözleşmenin uygulanışını gözden geçiren bir rapor hazırlıyor

Conclusions XIX – 1'de, Kasım 2008'de¹, ECSR askerlik hizmetine alternatif farklı sivil hizmetler için süreleri not etti:

- 12 aylık tam dönem silahlı askerlik hizmeti yapacaklar için 23 ay sivil hizmet;
- 9 aylık kısa dönem silahlı askerlik hizmeti yapacaklar için 17 ay sivil hizmet;
- 6 aylık kısa dönem silahlı askerlik hizmeti yapacaklar için 11 ay sivil hizmet;
- 3 aylık kısa dönem silahlı askerlik hizmeti yapacaklar için 5 ay sivil hizmet;

¹ Conclusions XIX-1 – Greece, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi HUDOC veri tabanından ulaşılabilir. (hudoc.esc.coe.int/eng?i=XIX-1/def/GRC/1/2/EN).

Raporda Yunanistan'daki durumun belirgin şekilde iyiye gittiği ancak hala Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi Makale 1§2 ile uyumlu olmadığı belirtildi.

Conclusions XX-1'de (2012)², ECSR şunları belirtti:

"Askerlik hizmetine alternatif hizmet

ECSR daha önce silahlı askerlik hizmetinin on iki ay sürdüğünden bahsetmişti. Bazı askerlikler sadece dokuz, diğerleri altı veya üç ay sürebiliyordu. Silahlı askerlik hizmetine alternatif iki hizmet türü var: Birisi silahsız askerlik hizmeti diğeri ise alternatif sivil hizmet.

Bu iki hizmet türü süreleri birbirinden farklı. ECSR silahlı askerlik hizmetine alternatif olacak silahsız askerlik hizmeti sürelerinin 1961 Sözleşmesi Makale 1§2 ile uyumlu olduğunu belirtmişti, fakat alternatif sivil hizmet sürelerinin çok uzun olduğunu ve sözleşmeye aykırı olarak ifade etmişti.

ECSR durumun iyileştirildiğini not etti. Silahsız sivil hizmet kaldırıldı, alternatif sivil hizmet süreleri de kısaltıldı. Yeni alternatif hizmet süreleri şu şekilde:

- 12 aylık tam dönem silahlı askerlik hizmeti yapacaklar için 15 ay sivil hizmet;
- 9 aylık kısa dönem silahlı askerlik hizmeti yapacaklar için 12 ay sivil hizmet;
- 6 aylık kısa dönem silahlı askerlik hizmeti yapacaklar için 9 ay sivil hizmet;
- 3 aylık kısa dönem silahlı askerlik hizmeti yapacaklar için 5 ay sivil hizmet;

ECSR, bu güncellemelerin durumu Sözleşme ile uyumlu hale getirdiğini kabul ediyor ama bu güncellemelerin raporun yazıldığı devreden sonra yapıldığını not ediyor. Dolayısıyla raporun hazırlandığı devre için durum 1961 Sözleşmesiyle uyumlu değil.

Aralık ayında yayınlanacak yeni **Conclusions'a** (sonuçlar) hazırlık kapsamında hem QCEA hem de EBCO ESCR ile görüştü. EBCO'nun yazdığı mektup aşağıda yer alıyor:

Yunanistan'daki vicdani retçiler için alternatif hizmet ile ilgili konuda Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi Makale 1§2 ihlali

Avrupa Vicdani Ret Bürosu (EBCO), Yunanistan'daki vicdani retçiler ile ilgili; "bir işçinin kendi özgür iradesiyle girdiği bir işte çalışarak hayatını kazanma hakkının" ihlali konusuna Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'nin (ECSR) dikkatini çekmek istiyor.

ECSR sürekli olarak; Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi Makale 1§2'ye göre alternatif hizmet süresinin, silahlı askerlik hizmeti süresinin bir buçuk katından daha fazla olmaması gerektiğini ifade etti. Buna rağmen Yunan vicdani retçiler için şu andaki alternatif hizmet süresi (15 ay), askere gidenlerin %93'ünün yapması gereken askerlik hizmeti süresinin (9 ay) %67'si kadar.

² Conclusions XX-1- Greece, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi HUDOC veri tabanından ulaşılabilir. (hudoc.esc.coe.int/eng?i=XX-1/def/GRC/1/2/EN).

Bu yüzden EBCO, ECSR'yi Yunan hükûmetini Yunan alternatif hizmet yasasını Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi Makale 1§2 ile uyumlu hale getirmeye ve vicdani retçiler için alternatif hizmet sürelerini azaltmaya davet etmeye çağırıyor.

*ECSR'nin Yunanistan için Sonuçları (**Conclusions**) yayınlanmaya yakınken aşağıdaki bilgileri ECSR üyelerine iletirseniz teşekkürü borç bilirim.*

Şimdiden çok teşekkürler.

*Saygılarımla,
Friedhelm Schneider
Başkan
Avrupa Vicdani Ret Bürosu*

2012 bulgularında ECSR; üç aylık askerlik yapması gerekenlere alternatif hizmet süresi olarak öngörülen beş aylık sürenin, üç aydan %67 fazla olduğunu ve dolayısıyla Makale 1§2'ye aykırı olduğunu gözden kaçırmış.

Dahası, silahlı askerlik hizmet süresinin 12 ay sürdüğü varsayımı hatalı. Tam askerlik süresi 9 ay (kara kuvvetleri) ve 12 ay (hava kuvvetleri ile deniz kuvvetleri). Fakat askere alınanların çok azı deniz veya hava kuvvetlerinde askerlik yapıyor. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'ne (IISS) göre (The Military Balance 2015, s.100); kara kuvvetlerinde 45,000, deniz kuvvetlerinde 1,600 ve hava kuvvetlerinde 1790 asker var. Yani, askere alınanların %93'ü kara kuvvetlerinde hizmet veriyor.

Ayrıca, mevcut yasalara göre³; askerliğin acemi eğitiminden sonrasını Trakya'da, Ege adalarında veya doğu sınırlarda yapan deniz ve hava kuvvetlerindeki askerler de 9 aylık askerlik yapıyorlar. Yani 9 ay askerlik yapan Yunan'lar toplam askerlerin %93'ünden de fazla.

Farklı kategorilerde tam veya kısa dönem hizmet Tablo 1'de verilmiştir:

Tablo 1. Yunanistan – Tam veya Kısa Dönem Askeri Hizmet ile Alternatif Sivil Hizmet Kategorileri

	Askeri hizmet	Alternatif sivil hizmet
Tam hizmet	12 ay (Deniz, Hava), Tüm askerlerin %7'si	15 ay (Denize veya havaya göre %25 fazla, fakat karaya göre %67 fazla.)
	9 ay (Kara) , tüm askerlerin %93'ü	-
Kısa dönem (A)	9 ay (Deniz ve hava), 8 ay (Kara)	12 ay (Denize veya havaya göre %33 fazla, fakat karaya göre %50 fazla.)

³ Savunma Bakanı'nın kararı No Ф.421.4/13/209290 17.12.2009.

Kısa dönem (B)	6 ay	9 ay (%50 fazla)
Kısa dönem (C)	3 ay	5 ay (%67 fazla)

Milli Savunma Bakanlığı birkaç defa; ECSR tarafından durumun Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi ile uyumlu hale getirildiğinin ifade edildiğine işaret etti.⁴ Bu söylenenlere karşılık, Mecliste bir soru önergesi ile birlikte ECSR'nin yaptığı yanlış anlamaya vurgu yapıldı.⁵

ECSR'nin Sonuçları (Conclusions) Aralık 2016'da yayınlanacak, fakat o zamana kadar askere alımlar çoktan tamamlanmış olabilir. Bizim verdiğimiz bilgilerin, 2012 yılındaki hatalı yorumlamanın tekrar gözden geçirileceği şekilde zamanında ulaşım ulaşmayacağını bilemiyoruz. Ancak, bu bilgiler zamanında ulaşamazsalar bile, bu durum ayrımcı bir şekilde belirlenmiş olan Yunanistan alternatif hizmet süreleri konusunun kapanacağı anlamına gelmez.

1.1.1.3 Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri

Komiser Ukrayna'yı geçen sene iki defa ziyaret etti; ancak Komiser'in ziyaretler sonrasındaki raporları, savaş zamanı olmasına rağmen vicdani ret konusunun gündeme gelmesine sebep olmadı.

Ayrıca, 2015 yılı yıllık aktivite raporunda da bu konuya değinilmedi.⁶

1.1.2 Avrupa Birliği

1.1.2.1 Avrupa Parlamentosu

Avrupa Birliği'nde temel insan haklarıyla ilgili son ilke kararı 2013-2014 yıllarını dikkate alıyor⁷ ve bu ilke kararında vicdani ret konusuna değinilmiyor.

Haziran 2016'da Avrupa Parlamentosu, yukarıda bahsedilen ilke kararı sonrasında inceleyen bir çalışma yayınladı. Bu çalışma aynı zamanda, Avrupa Birliği'nde temel insan haklarının 2015 yılındaki durumu üzerine rapor hazırlanmasına da yardımcı olmayı amaçlıyordu.

Bu çalışma da vicdani ret konusunu ele almıyordu. Dolayısıyla, bu sene neredeyse Avrupa Parlamentosu'nun vicdani ret ve/veya inanç özgürlüğü ile ilgili bütün aktiviteleri üçüncü ülkelere yönelikti.

⁴ Hellenic Meclis web sitesinde (www.hellenicparliament.gr) Milli Savunma Bakan Yardımcısının cevapları (Yunanca): 20.8.2015 Soru No: 4218/29-7-2015, 26.11.2015 Soru No 781/3-11-2015, ve 23.12.2015 Soru No 955/9-11-2015.

⁵ İktidar Partisi SYRIZA milletvekili Sn. Karagiannidis Soru No 1716/7.12.2015 (Yunanca).

⁶ 29.06.2015 – 03.06.2015 ve 21.03.2016 – 25.03.2016.

⁷ Avrupa Parlamentosu'nun 8 Eylül 2015 tarihli, Avrupa Birliği'nde temel insan haklarının durumu üzerine ilke kararı (2013-2014) (2014/2254(INI)).

Eritre'deki⁸ durum üzerine ilke kararında Avrupa Parlamentosu Eritre hükûmetini; 18 aylık zorunlu hizmetini tamamlamış olanları terhis ederek süresiz ulusal hizmet sistemine son vermeye, 18 aylık süre sonunda bu insanları zorla çalıştırmaya son vermeye, vicdani ret hakkını tanımaya ve öğrencilerin son yıllarını askeri eğitim alarak geçirmelerine son vermeye çağırıldı. Eritre hükûmetine, 18 yaş altı hiç kimsenin askeri eğitim almamasını ve normal askerlik yaşlarının üzerindeki hiç kimsenin asker yapılmamasını sağlama çağrısında bulunuldu.⁹

Avrupa Parlamentosu aynı ilke kararında Eritre'yi ayrıca; ulusal hizmetten kaçanların, Eritre'yi terk etmek isteyenlerin veya Eritre'yi terk edenlerden %2 gelir vergisi ödemeyenlerin ailelerini hedef alan 'işbirliği suçu' uygulamasına son vermeye çağırıldı.¹⁰

Avrupa Parlamentosu inançlı azınlıkların **İŞİD**¹¹ tarafından sistemli katliamı üzerine ilke kararında; zulüm, vahşet, savaş suçu sayılabilecek uluslararası suçlar ve insanlık suçları üzerine görüşlerini belirtti. 'İŞİD/DEAŞ'in Hristiyanlara, Yezidilere, diğer din mensuplarına ve etnik azınlıklara soykırım yaptığının altını çizdi.¹² Avrupa Parlamentosu, başka büyük insan hakları ihlallerinin yanı sıra, Yezidi çocukların zorla asker yapıldıklarına da değindi.¹³

Ayrıca, geçtiğimiz Haziran ayında, **Avrupa Parlamentosu İnanç Özgürlüğü ve Dini Tolerans Çalışma Grubu** dünyada din ve inanç özgürlüğü durumu üzerine yıllık raporunu yayınladı (2015).¹⁴

Avrupa Parlamentosu İnanç Özgürlüğü ve Dini Tolerans Çalışma Grubu, AB'nin dış işlerinde din ve inanç özgürlüğünü koruyan ve bu özgürlüklerin desteklemesine katkıda bulunan bir grup benzer görüşlerdeki milletvekillerinden oluşuyor.

Çalışma Grubu raporda **Türkmenistan'da** Yehova Şahitleri'nin askere gitmedikleri için haklarında dava açılmasıyla giderek kötüleşen durumlarıyla ilgili olarak vicdani ret konusunu ele alıyor. (bkz. bölüm 1.1.3.1.1).¹⁵

Rapor **Eritre'de** Yehova Şahitleri'ne karşı yapılan ayrımcılığa da değiniyor. 1994 yılında, dini azınlıktan bireyler Eritre'deki 1993 referandumuna katılmayı reddettikten sonra vatandaşlıklarını kaybettiler ve askerlik hizmetine karşı vicdani retlerinden dolayı da mağdur ediliyorlar.

⁸ Avrupa Parlamentosu'nun 10 Mart 2016 tarihli, Eritre'deki durum üzerine ilke kararı (2016/2568(RSP)).

⁹ Bir önceki ile aynı yerde., para. 3.

¹⁰ Bir önceki ile aynı yerde., para. 13.

¹¹ Avrupa Parlamentosu'nun 4 Şubat 2016 tarihli, inançlı azınlıkların 'İŞİD/DAEŞ' tarafından sistemli katliamı üzerine ilke kararı (2016/2529(RSP)).

¹² Bir önceki ile aynı yerde., para. 2.

¹³ Bir önceki ile aynı yerde., para. G.

¹⁴ Avrupa Parlamentosu İnanç Özgürlüğü ve Dini Tolerans Çalışma Grubu, dünyada din ve inanç özgürlüğü durumu üzerine yıllık rapor (2015), Haziran 2016.

¹⁵ Bir önceki ile aynı yerde., s. 74.

“Afrika’nın Kuzey Kore’si” olarak adlandırılan bir rejimin yaptığı bu ayrımcılık yüzünden yüz binlerce insan ülkeyi terk ediyor.¹⁶

1.1.3 Birleşmiş Milletler

1.1.3.1 İnsan Hakları Komitesi

1.1.3.1.1 Hukuk

Bu bölümde Türkmenistan’da dini sebeplerden dolayı (Yehova Şahitleri) vicdani retle ilgili üç dava anlatılıyor.

Mahmud Hudaybergenov davası (Başvuru no. 2221/2012)

Devlet tarafı: Türkmenistan

Mahmud Hudaybergenov, 29 Ocak 1990 doğumlu bir Türkmenistan vatandaşı ve 2003 yılından beridir Yehova Şahitleri üyesi.¹⁷

2008 yılının sonbaharında askere çağrıldı. İnançları herhangi bir askeri aktivitenin parçası olmasına izin vermediği için askerlik hizmetini yapamayacağını açıkladığını ifade etti.

Askeri yetkililer sağlık sorunları sebebiyle 2011 yılına kadar erteleme imkânı tاندılar, ancak 2011 yılının başlarında tekrar askere çağrıldı.

9 Ağustos 2011 günkü çıkarıldığı mahkemece, askerlikten kaçıktan dolayı 24 ay hapis cezasına çarptırıldı. (Ceza Kanunu Makale 219 (1))

Dahası; Yehova Şahitleri’nden olmaya karar vererek “silah tutmanın ve savaş öğrenmenin” yanlış olduğuna inandığı için, mahkeme Hudaybergenov’un suçunu kısmen itiraf ettiğini belirtti.

Hudaybergenov mahkeme salonunda tutuklandı ve 18 gün boyunca Daşoğuz’daki DZ-D/7 geçici bekletme noktasında tutuldu. Sonra, Seydi’deki LBK-12 hapisanesine götürüldü ve ilk 10 gün tecrit hücrelerinde bekletildi.

Tutukluluğu sırasında gardiyanlar tarafından birçok defa dövüldü. Özellikle Eylül 2011’de mahkûmların çalıştırıldığı bölümün müdürü onu göğsünden tekmeledi, birkaç defa tokatladı ve avuç içiyle kulak bölgesine vurdu. Hudaybergenov bu olaydan sonra sol kulağının 1 ay boyunca ağrıdığını söyledi. Ayrıca müdürün,

¹⁶ Bir önceki ile aynı yerde., s. 36.

¹⁷ İnsan Hakları Komitesi, CCPR/C/115/D/2221/2012, 22 Aralık 2015’te yayımlandı, parr. 1.1., 2.1.

sırtına tel ile vurduğunu iddia etti; özellikle bir gün, sabahtan öğlene kadar vurduğunu belirtti.¹⁸

Son olarak, tutukluluğundan beri böbrek ağrısı çektiğini ifade etti.

Hudaybergenov'un iddiaları şu şekilde;

- İnançları yüzünden tutuklanması başlı başına Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ICCPR) Makale 7'ye göre insanlık dışı ve aşağılayıcı bir muamele;
- LBK-12 hapisanesindeki koşullardan (kötü iklim koşulları, aşırı kalabalık, sağlık sorunları) dolayı Makale 7 ihlali kurbanı olmak¹⁹;
- LBK-12 hapisanesinde personel tarafından kötü muamele görmek yine Makale 7 ihlali;
- inançlarından dolayı zorunlu askerlik hizmeti yapmayı reddetmesi sebebiyle yargılanması, suçlu bulunması ve tutuklanması Makale 18 (1) ihlali.

Devlet tarafının gözlemlerinde, Devlet; *Türkmenistan Ceza Kanunu'na göre doğru bir şekilde Hudaybergenov'un işlediği suçun tespit edildiğini, Anayasa'nın 41. maddesine göre Türkmenistan'ın savunmasının her vatandaşın kutsal görevi olduğunu ve askerlik hizmetinin erkek Türkmenistan vatandaşlara zorunlu olduğunu rapor etti.*²⁰

Devlet tarafı ayrıca *Hudaybergenov'un Askerlik Hizmet Yasası'nın 18. maddesine göre askerlikten muaf tutulma koşullarını sağlamadığını açıkladı.*²¹

Komite, iddiaların makul olduğunu açıkladıktan sonra; düşünce, vicdan ve inanç özgürlüğü²² üzerine Genel Yorum'u n. 22 (1993) hatırlayarak - dosyada başka karşıt bilgi yokluğunda ve Türkmenistan'ın Hudaybergenov'un iddialarını yalanlamadığı göz önünde bulundurularak - aşağıdaki hak ihlallerinin varlığına karar verdi:

- Makale 7: Hudaybergenov'a gardiyanlar tarafından kötü muamele yapılması;
- Makale 10 paragraf 1: LBK-12 hapisanesindeki içler acısı koşullar;
- Makale 18 paragraf 1: Devlette zorunlu askerliğe alternatif hizmet seçeneğinin olmaması ve inançları veya vicdanları silah kullanmaya izin vermediği için askerliği reddeden insanlara baskı yapılması.

¹⁸ Bir önceki ile aynı yerde., para. 5.3.

¹⁹ İşkenceye Karşı BM Komitesi son gözlemlerinde, LBK-12 hapisanesi personeli tarafından yapılan fiziksel ve ruhsal kötü muamelelerden endişe duyduğunu ifade etti; toplu cezalandırma, tecrit cezası, gardiyanlar veya mahkûmlar tarafından uygulanan cinsel şiddet ve tecavüzler. Bkz. CAT/C/TKM/CO/1, para. 18.

²⁰ Bir önceki ile aynı yerde., para. 4.

²¹ Bir önceki ile aynı yerde.

²² İnsan Hakları Komitesi, CCPR/C/21/Rev.1/Add.4, 27 Eylül 1993.

Dolayısıyla, Komite şu sonuçlara ulaştı: *Devlet tarafı Hudaybergenov'un ceza kaydını silmelidir ve ona uygun bir tazminat sağlamalıdır.*

Devlet tarafı vicdani ret ile ilgili yasal düzenlemeler de yaparak gelecekte benzer durumlar yaşanmamasını sağlamakla yükümlüdür.²³

Ahmet Hudaybergenov davası (Başvuru no. 2222/2012)

Devlet tarafı: Türkmenistan

Başvuruyu yapan **Ahmet Hudaybergenov** 1990 doğumlu bir Türkmenistan vatandaşıdır ve Yehova Şahitleri'ndendir.

1 Ekim 2008 günü askere çağrıldı. Askeri yetkililere inançlarının askerlik hizmeti yapmasına engel olduğunu açıkladı

4 Eylül 2010'da tutuklandı ve mahkeme kararı olmadan dokuz gün alıkonuldu.

Bu süreçten sonra, Türkmenabat Şehir Mahkemesi'nde yargılandı ve askerlik hizmetini reddetmekten dolayı 18 ay hapis cezasına çarptırıldı. (Ceza Kanunu Makale 219 (1))

Suçlu bulunmasını takiben Hudaybergenov ilk olarak Türkmenabat'ta geçici bekletme noktasında 18 gün tutuldu ve sonra Seydi'deki LBK-12 hapishanesine gönderildi.

Bu iki yerde de gardiyanlar tarafından dövüldü ve ikinci yerde tamamen beton bir hücreye yerleştirildi.

20 Mart 2012'de serbest bırakıldı.

Hudaybergenov'un iddiaları şu şekilde:

- İnançları yüzünden tutuklanması başlı başına ICCPR Makale 7'ye göre insanlık dışı ve aşağılayıcı bir muamele;
- LBK-12 hapishanesindeki koşullardan (kötü iklim koşulları, aşırı kalabalık, sağlık sorunları) dolayı Makale 7 ihlali kurbanı olmak;
- inançlarından dolayı zorunlu askerlik hizmeti yapmayı reddetmesi sebebiyle yargılanması, suçlu bulunması ve tutuklanmasından dolayı Makale 18 (1) ihlali. Ek olarak şunu da not etti: Defalarca kere Türkmen yetkililere alternatif gerçek bir sivil hizmet yapmaya hazır olduğunu ifade etti. Ancak Devlet tarafının alternatif hizmetle ilgili bir yasal düzenlemesi yoktu.

Devlet tarafının gözlemlerinde, Devlet; *Türkmenistan Ceza Kanunu'na göre doğru bir şekilde Hudaybergenov'un işlediği suçun tespit edildiğini, Anayasa'nın 41. maddesine göre Türkmenistan'ın savunmasının her vatandaşın kutsal görevi*

²³ İnsan hakları Komitesi, CCPR/C/115/D/2221/2012, 22 Aralık 2015, para. 9.

*olduğunu ve askerlik hizmetinin erkek Türkmenistan vatandaşlara zorunlu olduğunu rapor etti.*²⁴

Devlet tarafı ayrıca *Hudaybergenov'un Askerlik Hizmet Yasası'nın 18. maddesine göre askerlikten muaf tutulma koşullarını sağlamadığını açıkladı.*²⁵

Komite, iddiaların makul olduğunu açıkladıktan sonra; düşünce, vicdan ve inanç özgürlüğü²⁶ üzerine Genel Yorum'u n. 22 (1993) hatırlayarak - dosyada başka karışit bilgi yokluğunda ve Türkmenistan'ın Hudaybergenov'un iddialarını yalanlamadığı göz önünde bulundurularak - aşağıdaki hak ihlallerinin varlığına karar verdi:

- Makale 7: Hudaybergenov'a gardiyanlar tarafından kötü muamele yapılması;
- Makale 10 paragraf 1: LBK-12 hapisanesindeki içler acısı koşullar;
- Makale 18 paragraf 1: Devlette zorunlu askerliğe alternatif hizmet seçeneğinin olmaması ve inançları veya vicdanları silah kullanmaya izin vermediği için askerliği reddeden insanlara baskı yapılması.

Dolayısıyla, Komite şu sonuçlara ulaştı: *Devlet tarafı Hudaybergenov'un ceza kaydını silmelidir ve ona uygun bir tazminat sağlamalıdır.*

*Devlet tarafı vicdani ret ile ilgili yasal düzenlemeler de yaparak gelecekte benzer durumlar yaşanmamasını sağlamakla yükümlüdür.*²⁷

Sunnet Japparow davası (Başvuru no. 2223/2012)

Devlet tarafı: Türkmenistan

Başvuruyu yapan **Sunnet Japparow** 1990 doğumlu bir Türkmenistan vatandaşıdır ve Yehova Şahitleri'ndendir.

Aralık 2008'de askere çağrıldı, sağlık kontrolünden sonra askerliğe uygun bulundu.

Askeri yetkililere yazdığı bir mektupla bir Yehova Şahitleri üyesi olarak inançlarının askerlik hizmeti yapmasına izin vermediğini açıkladı.

23 Kasım 2010'da tutuklandı ve aralık ayının ortalarına kadar gözaltında tutuldu. Daha sonra Türkmenabat Şehir Mahkemesi'nde yargılandı ve 18 aylık hapis cezasına çarptırıldı. (Ceza Kanunu Makale 219 (1))

Duruşmanın ardından "24 saatlik gözaltı hücresinde" 17 gün tutuldu.

1 Ocak 2011'de Seydi'deki LBK-12 hapisanesine nakledildi ve 8 Mayıs 2012'ye kadar orada kaldı.

²⁴ İnsan Hakları Komitesi, CCPR/C/115/D/2222/2012, 23 Aralık 2015, para. 4.

²⁵ Bir önceki ile aynı yerde.

²⁶ İnsan Hakları Komitesi, CCPR/C/21/Rev.1/Add.4, 27 Eylül 1993.

²⁷ İnsan Hakları Komitesi, CCPR/C/115/D/2222/2012, 23 Aralık 2015 2015, para. 9.

Tutukluluğu boyunca kış aylarında soğuktan dolayı kaban ile uyudu. Hapishane yaz aylarında da aşırı sıcak oluyordu. Ayrıca vereme yakalandı.

Japparow'un iddiaları şu şekilde:

- İnançları yüzünden tutuklanması başlı başına ICCPR'nin Makale 7'ye göre insanlık dışı ve aşağılayıcı bir muamele;
- LBK-12 hapishanesindeki koşullardan (kötü iklim koşulları, aşırı kalabalık, sağlık sorunları) dolayı Makale 7 ihlali kurbanı olmak;
- inançlarından dolayı zorunlu askerlik hizmeti yapmayı reddetmesi sebebiyle yargılanması, suçlu bulunması ve tutuklanmasından dolayı Makale 18 (1) ihlali.

Devlet tarafının cevabında; *Türkmenistan Ceza Kanunu'na göre doğru bir şekilde Japparow'un işlediği suçun tespit edildiğini, Anayasa'nın 41. maddesine göre Türkmenistan'ın savunmasının her vatandaşın kutsal görevi olduğunu ve askerlik hizmetinin erkek Türkmenistan vatandaşlara zorunlu olduğunu rapor etti.*²⁸

Devlet tarafı ayrıca *Japparow'un Askerlik Hizmet Yasası'nın 18. maddesine göre askerlikten muaf tutulma koşullarını sağlamadığını açıkladı.*²⁹

Komite, iddiaların makul olduğunu açıkladıktan sonra; düşünce, vicdan ve inanç özgürlüğü³⁰ üzerine Genel Yorum'u n. 22 (1993) hatırlayarak - dosyada başka karşıt bilgi yokluğunda ve Türkmenistan'ın Hudaybergenov'un iddialarını yalanlamadığı göz önünde bulundurularak - aşağıdaki hak ihlallerinin varlığına karar verdi:

- Makale 10 paragraf 1: LBK-12 hapishanesindeki içler acısı koşullar;
- Makale 18 paragraf 1: Devlette zorunlu askerliğe alternatif hizmet seçeneğinin olmaması ve inançları veya vicdanları silah kullanmaya izin vermediği için askerliği reddeden insanlara baskı yapılması.

Dolayısıyla, Komite şu sonuçlara ulaştı: *Devlet tarafı Hudaybergenov'un ceza kaydını silmelidir ve ona uygun bir tazminat sağlamalıdır.*

*Devlet tarafı vicdani ret ile ilgili yasal düzenlemeler de yaparak gelecekte benzer durumlar yaşanmamasını sağlamakla yükümlüdür.*³¹

1.1.3.1.2 Devlet raporlarının değerlendirilmesi

İnsan Hakları Komitesi, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi kapsamında yaptığı devlet raporları değerlendirmelerinde zorunlu askerlik hizmetine karşı vicdani ret sorununa değinmeyi sürdürüyor.

²⁸ İnsan Hakları Komitesi, CCPR/C/115/D/2223/2012, 17 Aralık 2015, para. 4.

²⁹ Bir önceki ile aynı yerde.

³⁰ İnsan Hakları Komitesi CCPR/C/21/Rev.1/Add.4, 27 Eylül 1993.

³¹ İnsan Hakları Komitesi, CCPR/C/115/D/2223/2012, 17 Aralık 2015, para. 9.

115. oturum (Ekim-Kasım 2015)

Üç devletin raporlarının incelenmesinde vicdani ret konusu ön plana çıkarıldı: Avusturya, Yunanistan ve Kore Cumhuriyeti.

Komite **Avusturya'nın** sunduğu rapor üzerine Sonuç Gözlemlerinde, vicdani retçiler için sivil alternatif hizmet süresinin askerlik süresinden uzun olduğunu, nesnel ve mantıklı sebeplere dayandırılmaması halinde bu sürenin cezalandırıcı nitelikte olabileceğini not etti. Komite buna bağlı olarak, Devlet tarafına askerliğe alternatif hizmet süresinin cezalandırıcı bir doğada olmaması önerisinde bulundu.³²

Yunanistan'ın sunduğu rapor üzerine Sonuç Gözlemlerinde Komite, daha önce de belirttiği endişelerini yineledi. (a) *Askerlik hizmeti süresinden oldukça uzun olan alternatif hizmet süresi;* (b) *Özellikle de duruşmaların bütün üyeler mevcut olmadan gerçekleştiği göz önünde bulundurulduğunda, Özel Komite'yi oluşturan üyeler ve bu komitenin daha önce de belirttiği üzere özgür ve tarafsız olmaması.* (c) *Vicdani reddin değişik sebeplerine göre değişik muamele yapıldığına yönelik alınan raporlar;* (d) *Ne Bis In Idem prensibini uygulamayarak vicdani retçilere uygulanan tekrarlanan cezalandırmalar (Makale 14 ve 18).*³³

Dolayısıyla, Komite Devlet tarafına şu önerileri yapıyor:

*Devlet, askerlik hizmetine karşı vicdani ret hakkını tanıyan bir görüş çerçevesinde, bütün vicdani retçiler için erişilebilir olan bir alternatif hizmet seçeneği dahil ederek, ekonomik veya süre bakımından cezalandırıcı veya ayrımcı nitelikte olmayan bir şekilde yasalarını gözden geçirmelidir. Devlet tarafı ayrıca Ne Bis In Idem prensibine uyararak tekrarlanan cezalar uygulamaktan kaçınmalı ve vicdani retçi statüsünün değerlendirilmesini tamamen sivil yetkililerin kontrolüne vermelidir.*³⁴

Kore Cumhuriyeti'nin sunduğu rapor üzerine Sonuç Gözlemlerinde, Komite askerlik hizmetine alternatif bir sivil hizmet seçeneğinin var olmaması konusundaki endişelerine vurgu yapıyor. Ayrıca vicdani retçilerin kişisel bilgilerinin internette yayıldığı konusundaki endişelerini de belirtiyor (Makale 18).³⁵

Komite Devlet tarafına şu önerileri yapıyor:

(a) *Askerlik hizmetinden muaf olma hakkını kullandıkları için hapiste olan bütün vicdani retçilerin derhal serbest bırakılması;*

(b) *bütün vicdani retçilerin suç kayıtlarının temizlenmesi, bu insanlara uygun bir tazminat ödenmesi ve kişisel bilgilerinin halka açık olmamasının sağlanması; ve*

³² İnsan Hakları Komitesi, Avusturya'nın sunduğu beşinci periyodik rapor üzerine Sonuç Gözlemleri, Düzenlenmemiş ileri düzey versiyon, para. 33-34.

³³ İnsan Hakları Komitesi, Yunanistan'ın'nın sunduğu ikinci periyodik rapor üzerine Sonuç Gözlemleri, Düzenlenmemiş ileri düzey versiyon, para. 37.

³⁴ Bir önceki ile aynı yerde., para. 38.

³⁵ İnsan Hakları Komitesi, Kore Cumhuriyeti'nin sunduğu dördüncü periyodik rapor üzerine Sonuç Gözlemleri, Düzenlenmemiş ileri düzey versiyon, para. 44.

(c) askerlik hizmetine karşı vicdani ret hakkının yasal olarak tanınması ve vicdani retçilere sivil alternatif hizmet yapabilme olanağı sunulması.³⁶

2012'deki Türkiye davasını emsal alarak, Komite ayrıca bu Sonuç Gözlemi'nden sonra da devletten atılan adımlar üzerine on iki ay içinde bir İzleme Raporu sunmasını talep etti. Devlet tarafı İzleme Raporu'nu henüz kamuyla paylaşmadı.

116. oturum (Mart 2016)

İncelenen devletler

Bu bölümde Sonuç Gözlemleri rapor edilen devletlerin hiçbirisinde vicdani retten bahsedilmiyor. (Kosta Rika, Namibya, Yeni Zelanda, Rwanda, Slovenya, Güney Afrika, İsveç)

Ülke Görev Kuvveti³⁷

Azerbaycan'nın dördüncü periyodik raporu ile ilgili Endişe Alanları Listesi'nde Komite askerlik hizmetine karşı vicdani retçilerin durumlarını düzenleyen yasalarla ilgili atılan adımların anlatılmasını ve vicdani retçilerin hapis cezası almalarının önüne geçilmesini istedi.

Devlet tarafı şöyle cevap verdi:

10 Haziran 1992 tarihli "Azerbaycan'da askere almanın temelleri" üzerine yasanın üçüncü bölümünün 2. Makale'siyle uyumlu olarak, inançları gereği veya başka sebeplerden dolayı askere alınamayan Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşları 24 aylık süre içinde alternatif bir hizmete (işçilik hizmeti) karar vermelidir.³⁸

Komite, ayrıca gözden geçirmenin ikinci döngüsünden önce, bu yasanın askerlik hizmetine karşı vicdani retçi statüsü için ICCPR Makale 18'e uygun olacak şekilde bir hüküm getirmediğini ifade etti.³⁹

İlaveten, Endişe Alanları Listesi hazırlanmadan önceki rapor sunumunda Avrupa Hristiyan Yehova Şahitleri Derneği (EAJCW), Azerbaycan Anayasası Makale 76(2)'de inançları askerlik yapmasına engel olan kişilere alternatif hizmet olanağı tanındığını ifade etti. Ancak Anayasa'da yer alan alternatif hizmeti uygulayacak yürürlükte olan bir yasal düzenleme yok.⁴⁰

³⁶ Bir önceki ile aynı yerde., para. 45.

³⁷ Ülke Görev Kuvveti, temel prensibi rapor sunan ülkelerin temsilcileriyle kurulacak diyalogda ana odak noktasını belirleyecek soruları önceden hazırlamayı amaçlayan bir çalışma yöntemidir. 1999 yılından beridir Endişe Alanları Listesi devletlerin sundukları raporların inceleneceği oturumdan önce belirleniyor. Böylece, Devlet taraflarına Komite ile yapılacak görüşme öncesi iki ila dört ay arası bir hazırlanma süresi kazandırılıyor.

³⁸ İnsan Hakları Komitesi, CCPR/C/AZE/Q/4/Add.1, 9 Ağustos 2016, para. 164.

³⁹ İnsan Hakları Komitesi, CCPR/CO/73/AZE, 12 Kasım 2001, para. 21.

⁴⁰ Avrupa Hristiyan Yehova Şahitleri Derneği (EAJCW), BM İnsan Hakları Komitesi'ne Endişe Alanları Listesi hazırlanmadan önceki rapor sunumu, 17 Aralık 2015, para. 62.

Komite ayrıca **Kolombiya'nın** yedinci periyodik raporuna hazırlanan Endişe alanları Listesi'nde şuna yer verdi; *bir önceki öneride olduğu şekilde (para. 22), vicdani ret hakkını tanıyarak ve gerekli düzenlemeleri yaparak, cezalandırma anlamına gelmeden, askerlik hizmetine alternatif hizmet seçeneği sunma yönünde adımlar atıldığı bilgisi Devlet'ten istendi.*⁴¹

Yukarıda alıntısı yapılmış olan öneri, altıncı periyodik rapora dayanan bir önceki Sonuç Gözlemleri'nde şu şekilde yer alıyor: *Devlet tarafı, yasalarla vicdani reddi tanınmalı ve cezalandırıcı nitelikte olmayan bir alternatif hizmet seçeneği de sunacak şekilde düzenlemelidir ve "toplama" uygulamasını gözden geçirmelidir.*⁴²

"Toplama" uygulaması – İspanyolca'da batias veya retadas – birinin askerlik hizmeti yapıp yapmadığını test etmenin bir yöntemidir; *askerlik yaptığını kanıtlayamayan genç erkekler sokaklardan veya halka açık alanlardan toplanırlar.*⁴³

2008'de Birleşmiş Milletler Keyfi Tutuklamalarla İlgili Çalışma Grubu "toplama" uygulamasının hiçbir hukuki temeli veya yasal dayanağının olmayacağını ifade etmiştir.⁴⁴

Endişe alanları Listesi'ne verdiği cevapta Kolombiya, Ocak 2015'te yürürlüğe girmiş olan bir yönergeden ve Şubat 2015'te yürürlüğe girmiş bir protokolden alıntılar yapıyor. Yönergede düzenli asker alımları, lise mezunu ile işçi askerler ve vicdani retçi başvurularının ele alınması gibi konulara yer veriliyor. Protokol ise Ombudsman ofisini ziyaret eden vatandaşların askerlik durumlarını belirleme konusunda destek ve rehberlik ile ilgili.

Ne yazık ki, alıntı yapılmış olan bu dokümanların içerikleri ve nasıl çalıştıkları hakkında daha fazla bilgi verilmiyor.⁴⁵

117. oturum (Haziran 2016)

İncelenen devletler

Kazakistan'ın ikinci periyodik raporu üzerine Sonuç Gözlemleri'nde; Komite *devlet tarafının vicdani reddin yasalarla tanınması ve vicdani retçiler için alternatif sivil hizmet seçeneği sağlaması gerektiğini belirtti.*⁴⁶

Komite devlet tarafının bir önceki önerileri (bkz. CCPR/C/KAZ/CO/1, para. 23) yerine getirmediğini not etti.

Komitenin bir önceki önerileri şu şekildeydi: *Devlet tarafı alternatif hizmet sağlayacak bir yaklaşımla yasalarını gözden geçirmelidir. Devlet tarafı ayrıca bireylerin askerlik hizmetine karşı vicdani ret hakları olduğunu yasalarla*

⁴¹ İnsan Hakları Komitesi, CCPR/C/COL/Q/7, 26 Nisan 2016, para. 23.

⁴² İnsan Hakları Komitesi, CCPR/C/COL/CO/6, 4 Ağustos 2010, para. 22.

⁴³ İnsan Hakları Konseyi, Keyfi Tutuklamalar Çalışma Grubu tarafından benimsenmiş fikirler, A/HRC/10/21/Add.1, 4 Şubat 2009, Fikir 8/2008, s. 110-114.

⁴⁴ Bir önceki ile aynı yerde, s. 114.

⁴⁵ İnsan Hakları Komitesi, CCPR/C/COL/Q/7/Add.1, 18 Ağustos 2016, para. 98.

⁴⁶ İnsan Hakları Komitesi, CCPR/C/KAZ/CO/2, 9 Ağustos 2016, para 46.

*tanımalıdır. Bireyler bu haklarını askerlik başlamadan önce veya askerlik sırasında kullanabilmelidirler.*⁴⁷

Kazak Anayasası'na göre bireyler yasalarla tanımlanmış durumlar dışında kendi istekleriyle askerlik hizmetini reddedemezler.

Askerlik Hizmet Yasası, vatandaşlara Hristiyan din adamı olmaları veya kayıtlı bir dini dernekte devamlı çalışan olmaları durumlarında askerlikten muafiyet hakkı tanıyor.

Ülke Görev Kuvveti

Komite, **Litvanya'nın** dördüncü periyodik raporunu sunmadan önce, hazırladığı Endişe Alanları Listesi'nde; 2015 yılında askere almanın tekrar başlamış olmasını göz önünde bulundurarak, vicdani retçiler için alternatif hizmet seçenekleri ile ilgili bilgi istiyor. Alternatif hizmet yapabilmek için gereken koşullar, alternatif hizmet süresi ve askere almanın yeniden başlamasından bu yana yapılmış olan alternatif hizmet başvurularının sayısı soruluyor.⁴⁸

Litvanya 2008 yılında, ikinci ve üçüncü periyodik raporlar arasında, zorunlu askerlik hizmetini askıya almıştı. İnsan Hakları Komitesi de, üçüncü periyodik rapor üzerine Sonuç Gözlemleri'nde zorunlu askerlik hizmetine karşı vicdani ret konusuna değinmeyi gerekli görmemişti. (Daha önceki iki Sonuç Gözlemleri'nde değinilmişti.)

Ancak 2015 yılında askere alma tekrar başladı, dolayısıyla vicdani retçilerle ilgili önceki endişeler tekrar geçerli hale geldi.

Komite **Türkmenistan'ın** ikinci periyodik raporu ile ilgili Endişe alanları Listesi'nde aşağıdaki alanlarda atılan adımlar üzerine bilgi istedi:

(a) İlgili yasayı düzenleyerek zorunlu askerlik hizmetine karşı vicdani ret hakkının tanınması ve vicdani retçiler için alternatif sivil hizmet seçeneği sunulması; ve

*(b) vicdani sebeplerle askerlik yapmayı reddeden bütün bireyler için başlatılmış olan yasal işlemlerin durdurulması ve bu sebeple şu an hapisanede olan bütün bireylerin serbest bırakılması.*⁴⁹

Anayasa'da Makale 38'e göre bütün erkekler "genel askerlik hizmeti" yapmakla yükümlüdür. Vicdani retçilerin durumlarıyla ilgili ise herhangi bir yasal düzenleme bulunmuyor.

Devlet tarafının cevabı şu şekilde oldu: Zorunlu askerlik hizmeti ulusal düşünce tarzımızca kabul edilebilir değil. Erkek Türkmen vatandaşları vatanseverlikle yetiştiriliyorlar ve askerlik hizmeti de "kutsal bir görev" niteliği taşıyor; "ata yurtlarının savunması" onur ve haysiyet anlamına geliyor.⁵⁰

⁴⁷ İnsan Hakları Komitesi, CCPR/C/KAZ/CO/1, 19 Ağustos 2011, para 23.

⁴⁸ İnsan Hakları Komitesi, CCPR/C/LTU/QPR/4, 16 Ağustos 2016, para. 22.

⁴⁹ İnsan Hakları Komitesi, CCPR/C/TKM/Q/2, 29 Temmuz 2016, para. 21.

⁵⁰ İnsan Hakları Komitesi, CCPR/C/TKM/Q/2/Add.1, 23 Mayıs 2016, para. 21 (Rusça versiyon).

118. oturum (Ekim-Kasım 2016)

İncelenen devletler

Azerbaycan'ın dördüncü periyodik raporu üzerine Sonuç Gözlemleri'nde; Komite, inançları askerlikle çelişen bireyler için alternatif hizmet hakkının belirtildiği Anayasa maddesini (Makale 76, para.3) uygulamada düzenleyen bir yasa olmamasından endişe duyuyor.⁵¹

Komite Azerbaycan'a şu önerilerde bulunuyor: *Devlet tarafı Anayasa tarafından tanınmış olan vicdani ret hakkının uygulanabilmesi için gereken yasal düzenlemeleri, vakit geçirmeden yapmalıdır, alternatif sivil hizmet seçeneği sunmalıdır ve vicdani retçilere karşı bütün yaptırımları durdurmalıdır.*⁵²

Kolombiya'nın yedinci periyodik raporu üzerine Sonuç Gözlemleri'nde Komite vicdani ret konusuna değinmedi.

20 Ekim'deki Komite toplantısında vicdani ret hakkını tanımaya yönelik bir sürecin varlığından bahsedilmiş olsa da, hala bazı problemler söz konusu.⁵³

Bu problemler, vicdani retçileri tanımanın ordunun yetki alanında olmasından kaynaklanıyor. Böylece sadece dini sebeplere dayanan vicdani ret tanınıyor.

Sonuç Gözlemleri'nde vicdani redde değinilmemiş olsa da, yakından ilgili başka bir konuya değiniliyor: "Toplama" uygulaması (bkz. 116. oturum).

Anayasa Mahkemesi'nin "toplamlar" esnasında keyfi gözaltılar gerçekleştiği yönündeki kararlarını (2011 yılındaki C-879 ve 2014 yılındaki T-455 kararları) hoş karşılamakla beraber, Devlet tarafının bu olayların yaşanmadığı yönündeki ısrarına rağmen; Komite bahsedilen dönemden rapor edilmiş olayların varlığını öğrenmiş olduğu için endişe duyuyor.⁵⁴

Dolayısıyla Komite devlet tarafına; askere alma sebebi ile de olsa bireylerin keyfi göz altılara maruz kalmamaları için daha iyi önlemler alması, bütün keyfi göz altıların etraflıca incelenmesi, sorumluların yargılanması ve cezalandırılması yönünde öneride bulundu.⁵⁵

Kolombiya'nın incelenmesinde son bir konu da çocukların yasa dışı silahlı çeteler tarafından kullanılması olabilir.⁵⁶

⁵¹ İnsan Hakları Komitesi, Azerbaycan'ın dördüncü periyodik raporu üzerine Sonuç Gözlemleri, Düzenlenmemiş ileri düzey versiyon, para. 34.

⁵² Bir önceki ile aynı yerde para. 35.

⁵³ İnternet yayını, www.webtv.un.org

⁵⁴ İnsan Hakları Komitesi, Kolombiya'nın yedinci periyodik raporu üzerine Sonuç Gözlemleri, Düzenlenmemiş ileri düzey versiyon, para. 34 (İspanyolca versiyon).

⁵⁵ Bir önceki ile aynı yerde, para. 35.

⁵⁶ Bir önceki ile aynı yerde, para. 40-41.

Komite, başta ve Afro-Kolobiyalılar ve paramilis örgütlerin kapatılmasıyla çoğalan diğer çeteler olmak üzere, çocukların silahlı yasa dışı çetelerce kullanılmaları iddialarından endişe duyuyor.

Dolayısıyla devlet tarafı çalışmalarını şu yönlerde yoğunlaştırmalıdır:

- Çocukların yasa dışı silahlı çetelerce kullanılmasının önüne geçilmelidir;
- hangi yasa dışı gruptan kurtarıldıklarından bağımsız olarak, uygulamada bu olaydan dolayı mağdur olan bütün çocukların mağdur olarak muamele görmelerinin sağlanması;
- bütün çocukların fiziksel ve ruhsal açılarından iyileştirilmeleri ve haklarının geri kazandırılmaları için gereken korumanın ve alakanın sağlanması;
- sorumluların yargılanıp cezalandırılması.

Devlet tarafı ayrıca çocukların istihbarat operasyonlarında kullanılmamaları için gerekli önlemleri almalıdır.

1.1.3.2 İnsan Hakları Konseyi

1.1.3.2.1 İlke Kararları

Ekim 2015'te yapılmış olan bütün oturumlar (30., 31., 32., ve 33. oturum) göz önünde bulundurulduğunda, sadece Eritre'deki insan hakları durumunda zorunlu askerlik ve vicdani retçilere yönelik hak ihlallerine dair referanslar yer alıyor.

1.1.3.2.2 Eritre'deki insan hakları durumunun takibi

İnsan Hakları Konseyi'nin **Eritre**⁵⁷ için ilke kararında vicdani ret ile ilgili bir referansa da yer verildi.

İnsan Hakları Konseyi, zorla çalıştırma, 18 yaş altı çocukların zorla asker yapılması gibi uygulamaları içeren ve süresi belirli olmayan ulusal/askeri hizmet sisteminden dolayı endişe duyuyor. Korku veya uzun süren ulusal hizmet gibi sebeplerden dolayı çok sayıda Eritrelinin ülkeyi terk etmiş olmasından üzüntü duyuyor.⁵⁸

Bu sebeplerden dolayı bu ilke kararı; Eritre'yi bu süresiz ulusal hizmet sistemine son vermeye, 18 aylık zorunlu ulusal hizmetini tamamlamış olan kişileri zorla çalıştırmak yerine terhis etmeye, zorunlu askerliğe karşı vicdani ret hakkını tanımaya ve çocukların zorla asker yapılmasına son vermeye çağırıyor.⁵⁹

⁵⁷ İnsan Hakları Konseyi, Eritre'deki insan hakları durumu, İlke kararı A/HRC/RES/32/24, 15 Temmuz 2016.

⁵⁸ Bir önceki ile aynı yerde, giriş kısmında.

⁵⁹ Bir önceki ile aynı yerde, para. 6, e) maddesi.

Ülkedeki güvensizlik durumunun üzerine, İnsan Hakları Konseyi tarafından Haziran 2014'de bir Araştırma Komisyonu ülkedeki insan hakları ihlallerinin araştırılması için görevlendirilmişti.⁶⁰

Bu komisyonun Haziran 2016'daki ikinci raporunda,⁶¹ zorunlu ulusal/askeri hizmetin her zaman bir insan hakları ihlali olmayabileceği vurgulandı. Eritre'deki ulusal/askeri hizmet programını diğer ülkedekilerden ayıran özellikler aşağıdaki gibi:

- (a) Genelde 18 ayı geçen ve sıklıkla on yılı da aşan, ucu açık ve rastgele süreler;
- (b) askere alınan kişilerin özel şirketler de dâhil olmak üzere çeşitli ekonomik etkinliklerde zorla çalıştırılması; ve
- (c) askeri kamplarda karşılaşılan tecavüzler, işkenceler ve diğer insanlık dışı durumlar.⁶²

Ulusal/askeri hizmet koşulları o kadar kötüydü ki, komisyon bu durumu hükûmetin yaşam hakkını ihlal etmesi olarak değerlendirdi.⁶³

Komisyon askere alınanların yargısız infaz edildiklerine dair güvenilir deliller elde etti. Örneğin, 3 Nisan 2016 ulusal/askeri hizmetini yapan kişiler Asmara'da nakil edilirlerken, birkaç kişi kamyonlardan aşağı atladı. Askerler kalabalığa ateş açtı ve çevredeki insanlar da dâhil olmak üzere, belirsiz sayıda kişi öldü.⁶⁴

Hükûmet birçok defa; uzatılan askerlik hizmetinin, BM yaptırımları ve Etiyopya'nın Eritre bölgesini istilası da dâhil olma üzere, dış tehditleri önlemek için gerekli olduğunu ifade etti. Komisyonun bu konudaki görüşüne göre ise; *bu ifade edilenler ucu açık askerlik hizmetini, devletin gelişigüzel ulusal/askeri hizmet programlarını veya askere alınanların devlete veya bireylere ait şirketlerde çalıştırılmalarını açıklamak için geçerli sebepler değil.*⁶⁵

Ayrıca görülüyor ki; bu hizmet programları temel olarak ekonomik gelişmeyi ve uluslararası yasalara aykırı bir şekilde Eritre halkı üzerindeki kontrolü sürdürmeyi amaçlıyor.⁶⁶

Dolayısıyla Komisyon, Eritreli yetkililerin 2002 yılından beridir yaygın ve sistemli bir şekilde kölelik uygulamaları yaptığı ve insanlığa karşı suç işlediğine işaret eden güçlü göstergeler olduğu sonucuna ulaştı.⁶⁷

Komisyon, raporun öneriler bölümünde Eritre hükûmetine özellikle ulusal/askeri hizmet konusunda aşağıdaki önerileri yaptı:

⁶⁰ İnsan Hakları Konseyi, Eritre'deki insan hakları durumu, A/HRC/RES/26/24, 14 Temmuz 2014.

⁶¹ İnsan Hakları Konseyi, Eritre'deki insan hakları durumu üzerine araştırma komisyonu raporu, A/HRC/32/47, 9 Mayıs 2016.

⁶² Bir önceki ile aynı yerde, para. 35.

⁶³ Bir önceki ile aynı yerde, para. 50.

⁶⁴ Bir önceki ile aynı yerde, para. 51.

⁶⁵ Bir önceki ile aynı yerde, para. 67.

⁶⁶ Bir önceki ile aynı yerde, para. 68.

⁶⁷ Bir önceki ile aynı yerde, para. 69.

- (a) *Ulusal hizmet bildirisinde olduğu gibi; askerlik yapmakta olan kişileri ve gelecekte yapacak olanları içerecek şekilde 18 ay ile sınırlandırarak, süresi belirli olmayan ulusal/askeri hizmete son verilmesi;*
- (b) *acilen işkence, kötü muamele, cinsel istismar ve kölelik uygulamalarına son verilmesi;*
- (c) *askere alınan kişilere yiyecek, sağlık ve barınma konularında insancıl yaşam koşulları sunulması;*
- (d) *askere alınan kişilerin zorla işçi olarak çalıştırma uygulamalarına son verilmesi;*
- (e) *askere alınanların kötü muamelelerle ilgili şikayetlerini belirtebilecekleri ve tazminat alabilecekleri bir mekanizma oluşturulması; ve*
- (f) *komutanların yaptıkları insan hakları ihlallerinden hesap verebilir olmaları.*⁶⁸

1.1.3.2.3 Suriye Arap Cumhuriyeti'ndeki insan hakları durumunun takibi

İnsan Hakları Konseyi Ağustos 2011'de, **Suriye Arap Cumhuriyeti'nde** Mart 2011'den beri süregelmekte olan insan hakları ihlali iddialarını araştırmak için bir araştırma komisyonu görevlendirdi.⁶⁹

Komisyon, sivillere ateş açmayı reddeden askerlerin öldürüldüğünü belirtti.⁷⁰ Dahası; iddialara göre bazı askerler sivil bölgelere ateş açmaları emredildiği halde, sivil ölümlerinden kaçınmak için havaya ateş açtıkları gerekçesiyle öldürülmüştü.

Komisyon ayrıca 2012'deki raporunda; askerden kaçmaların henüz operasyonları etkileyecek boyutta olmasa da, askerler üzerinde psikolojik etki yaptığını belirtti. Ayrıca, hükûmet yeni asker alımlarında da güçlük çekmeye başladı.⁷¹

Çatışmalar başlamadan önce zorunlu askerlik hizmeti süresi 22 ila 24 ay arasında değişiyordu ve asker adayları 18 yaşına girdiklerinde yerel bir askere alma ofisine gidiyorlardı.

Komisyon'un raporuna göre; 2013 yılında bir yandan resmi askere alma sistemi dağılırken diğer yandan hükûmetin askeri personel ihtiyacı artıyordu. Bu nedenle hükûmet, denetleme noktalarında veya sivil bölgelere yapılan saldırılarda yakaladığı gençleri asker yapıyordu.⁷²

⁶⁸ Bir önceki ile aynı yerde, para. 121.

⁶⁹ İnsan Hakları Konseyi, İlke kararı S-17.1, Ağustos 2011, on yedinci özel oturum.

⁷⁰ İnsan Hakları Konseyi, bağımsız uluslararası araştırma komisyonunun Suriye Arap Cumhuriyeti üzerine raporu, A/HRC/S-17/2/Add.1, 23 Kasım 2011, s. 11.

⁷¹ İnsan Hakları Konseyi, bağımsız uluslararası araştırma komisyonunun Suriye Arap Cumhuriyeti üzerine raporu, A/HRC/S-17/2/Add.1, 16 Ağustos 2012, s. 61.

⁷² İnsan Hakları Konseyi, bağımsız uluslararası araştırma komisyonunun Suriye Arap Cumhuriyeti üzerine raporu, A/HRC/22/59, 5 Şubat 2013, s. 83.

Komisyon, hükûmet güçlerinin ve hükûmet yanlısı milislerin 2014 yılından beridir çocukları asker yaptıklarını ve saldırılarda çocukları da kullandıklarını rapor ediyor.

Hükûmet yanlısı milisler 13 yaşına kadar küçük çocukları Halep, Dara'a ve Tartus'taki denetleme noktalarında silahlandırarak kullanıyordu. Ekim 2013'te Ataman'da (Dara'a) 14 yaşındaki çocuklar, popüler komiteler tarafından silahlı eğitime tabi tutuluyorlardı.⁷³

Ayrıca, devletle ilgisi olmayan silahlı gruplar da 15 yaş altı çocukları asker yapıp saldırılarda kullanarak savaş suçu işliyorlardı.

Çocuklar Ahrar al-Sham, Özgür Suriye Ordusu ve IŞİD tarafından asker yapılıyor ve kullanılıyorlardı. 2013 yılının sonlarına doğru çocukların aktif savaş esnasında yaralandıkları da oldu.⁷⁴

Komisyon, 2015 yılından beridir tekrar tekrar; *çocukların asker yapılmalarının ve saldırılarda kullanılmalarının yasaklanmasını, eğitim ve çocukların çalıştırılmaması gibi konular da dâhil olacak şekilde çocuk haklarının etkili bir şekilde koruma altına alınmasını öneriyor.*⁷⁵

Komisyon, Ağustos 2016'da IŞİD'in Yezidilere karşı işlediği suçların derinlemesine analizini "Yok etmeye geldiler" başlığıyla yayınladı.⁷⁶

Bunlardan önce Komisyon, IŞİD'in Yezidi çocuklarını ailelerinden kopararak eğitim kamplarına aldığını rapor etmişti: *IŞİD altı yaşına kadar küçük çocukları silahlı eğitime tabi tutmaya devam ediyor. Kuzey Irak'ta Ağustos 2014 yılında kaçırılmış olan Yezidi çocukları annelerinden koparılarak Suriye Arap Cumhuriyeti'ne getiriliyorlar ve Suriyeli çocuklarla beraber silahlı eğitime tabi tutuluyorlar. Dayr Az-Zawr ve Hasakah'da "yavrukurt kampları" olarak bilinen bu kamplar halen rapor edilmeye devam ediyor.*⁷⁷

Ağustos 2016'daki analizinde Komisyon, IŞİD'in soykırım suçunu işlediğini, insanlığa sığmayacak birçok suç işlediğini ve Yezidilere karşı savaş suçları işlediğini rapor etti.⁷⁸

Yezidi çocukların ailelerinden koparılıp IŞİD savaşçıları arasına yerleştirilmeleri sistemli bir şekilde yapılıyor ve IŞİD'in Yezidileri yok etmek için başvurduğu bir yöntem olarak gösteriliyor.

⁷³ Bir önceki ile aynı yerde.

⁷⁴ Bir önceki ile aynı yerde.

⁷⁵ İnsan Hakları Konseyi, bağımsız uluslararası araştırma komisyonunun Suriye Arap Cumhuriyeti üzerine raporu, A/HRC/33/55, 11 Ağustos 2016, g) maddesi, s. 20.

⁷⁶ İnsan Hakları Konseyi, bağımsız uluslararası araştırma komisyonunun Suriye Arap Cumhuriyeti üzerine raporu, "Yok etmeye geldiler": IŞİD'in Yezidilere Karşı İşlediği Suçlar, A/HRC/32/CRP.2, 16 Haziran 2016.

⁷⁷ İnsan Hakları Konseyi, bağımsız uluslararası araştırma komisyonunun Suriye Arap Cumhuriyeti üzerine raporu, A/HRC/30/48, 13 Ağustos 2015, para. 75, s. 11.

⁷⁸ İnsan Hakları Konseyi, bağımsız uluslararası araştırma komisyonunun Suriye Arap Cumhuriyeti üzerine raporu, "Yok etmeye geldiler"

Yezidi çocukları, IŞİD savaşçılarının eğitmen olduğu askeri eğitimlere tabi tutuluyorlar. Çocukların günlük programı; Kuran ezberi ile AK47, el bombası ve roketatar kullanımını içeren askeri alıştırılardan oluşuyor.

Eğitim tamamlandıktan sonra Yezidi çocuklar terörist grubun ihtiyaçlarına göre dağıtılıyorlar. Bazıları savaş meydanına gönderilirken bazıları da IŞİD üslerini koruyor veya komutanların verdiği diğer görevleri yerine getiriyorlar.⁷⁹

İnsan Hakları Konseyi, Suriye Arap Cumhuriyeti'ndeki insan hakları durumu üzerine ilke kararının 30. oturumundan beridir (14 Eylül – 2 Ekim 2015), Irak'taki sözde İslam Devleti tarafından kadınların ve çocukların sistemli ve iğrenç bir şekilde suiistimal ediliyor olmasını en güçlü şekilde kınıyor.⁸⁰

2016 yılı savaşın altıncı yılı. Son derece çirkin insan hakları ihlalleri kesintisiz, artarak, arsızca ve yapanların yanına kalarak devam ediyor. Komisyon barış çağrısında bulunmanın bir şart olduğunu açıkladı.⁸¹

1.1.3.2.4 Evrensel Periyodik Gözden Geçirme (UPR)

23. UPR oturumu (2-13 Kasım 2015)

Evrensen periyodik gözden geçirmenin birinci döngüsünde, **Gürcistan** vicdani retçiler için alternatif hizmet sürelerinin askerlik hizmeti süresi ile eşit olması önerisini (Slovenya tarafından sunulan) destekledi.⁸²

NATO Barış Uygulama Gücü (IFOR) ile Uluslararası Vicdan ve Barış Vergisi Örgütü ortaklaşa yaptıkları sunuşta; "*Gürcistan'ın bu öneriyi desteklemiş olmasına rağmen*" hayata geçirmek için herhangi bir adım atmadığını vurguladı.⁸³

Dahası, 2008'den beridir askerlik hizmet süresi ile sivil hizmet süresinin giderek daha da ayrımcı bir hale geldiğinden endişe duyuyorlar.

Temel askerlik süresi 12 aya düşürüldü, ancak alternatif sivil hizmet süresi değişmeyerek 24 ay olarak kaldı. Bu, askerlik hizmeti süresinin iki katı uzunluğunda olduğu anlamına geliyor.⁸⁴

Buna rağmen, çalışma grubunda alternatif hizmet süresi ile ilgili herhangi bir öneride bulunulmadı.

⁷⁹ Bir önceki ile aynı yerde, para 94-97, s. 19.

⁸⁰ İnsan Hakları Konseyi, İlke kararları: A/HRC/RES/30/10 par. 5, A/HRC/RES/31/17 par. 9, A/HRC/RES/32/25 par. 8, A/HRC/33/L.30 par. 9.

⁸¹ İnsan Hakları Konseyi, bağımsız uluslararası araştırma komisyonunun Suriye Arap Cumhuriyeti üzerine raporu, A/HRC/31/68, 11 Şubat 2016, özet bölümü.

⁸² İnsan Hakları Konseyi, A/HRC/17/11, 16 Mart 2011, para. 105.63.

⁸³ IFOR ve Uluslararası Vicdan ve Barış Vergisi Örgütü, Gürcistan UPR sunuşu, Mart 2015 (ortak şunuş 14).

⁸⁴ Bir önceki ile aynı yerde.

24. UPR oturumu (18-29 Ocak 2016)

Bu UPR oturumunda gözden geçirilen hiçbir devlette vicdani ret gündemde değil. (Namibya, Nijer, Mozambik, Estonya, Paraguay, Danimarka, Belçika, Palau, Somali, Seyşel, Solomon Adaları, Letonya, Sierra Leone ve Singapur).

Ancak **Somali** çocukların silahlı gruplar tarafından kullanılmaları ile ilgili çeşitli öneriler aldı.

Somali yaptığı sunuşta; *çocukların silahlı gruplardan çıkarılarak topluma geri kazandırılmalarına yönelik çalışmalar yapıldığını, bu kapsamda daha önce silahlı gruplarda savaşmış çocuk ve yetişkinlerin topluma geri kazandırılabilmesi için hükûmet tarafından Serendi Rehabilitasyon Merkezi'nin kurulduğunu* belirtti.⁸⁵

Birçok devlet bu çabaları memnuniyetle karşılamış olsa da;⁸⁶ *çocuk asker alımlarından endişe duydukları için, daha çok çaba gösterilmesini ve 2012'de imzalanmış olan, çocukların asker yapılmasına ve kullanılmasına son verilmesi ile ilgili Eylem Planı'nı tamamıyla uygulamaya konulmasını önerdiler.*

25. UPR oturumu (2-13 Mayıs 2016)

Yunanistan

Yunanistan'ın UPR oturumunda vicdani retle ilgili olarak; özellikle alternatif hizmet süresinin cezalandırıcı nitelikte olması ve alternatif hizmetin kullanılabilmesi konusunda ayrımcılık yapıyor olması sorunlarına değinildi.

İki ülke – sırayla Uruguay ve Slovenya – aşağıdaki önerilerde bulundu:

- *Mevcut yasaları vicdani ret hakkını tanıyan bir yaklaşımla; bütün vicdani retçiler için kullanılabilir olacak, ayrımcı veya cezalandırıcı olmayacak şekilde gözden geçirin;*
- *yasalarda ve uygulamada; düşünce özgürlüğü, vicdan, engellilik ve/veya din gibi sebeplere dayanarak zorunlu askerliğe karşı vicdani reddini açıklayan hiçbir bireyin kötü muameleye maruz kalmamasını ve askerlik hizmet süresi ile eşit sürede bir alternatif sivil hizmet yapma imkanları olmasını sağlayın.*⁸⁷

Gönüllü olarak verdiği cevaplarda Yunanistan; *doğası gereği daha kolay olan sivil hizmetin, askerlik süresinden uzun olması gerektiğini savundu. Ayrıca mevcut alternatif hizmet süresinin makul sınırlar dâhilinde olduğunu belirtti.* Başka bir deyişle, Yunanistan önerileri kabul etmedi.⁸⁸

IFOR, 21 Eylül 2016'da Yunanistan'ın UPR sonucu ile ilgili yaptığı açıklamada İnsan Hakları Komitesi'nin görüşünü hatırlattı.

⁸⁵ İnsan Hakları Konseyi, A/HRC/32/12, 13 Nisan 2016, para. 18.

⁸⁶ Bu devletler: Malezya (para. 135.49), Avusturalya (para. 135.52), Slovakya (para. 135.53), Uruguay (para. 135.54), Japonya (para. 135.55), İtalya (para. 136.27), Kanada (para. 136.89) ve Almanya (para. 136.97).

⁸⁷ İnsan Hakları Konseyi, A/HRC/33/7, 8 Temmuz 2016, para. 136.14, 136.15.

⁸⁸ İnsan Hakları Konseyi, A/HRC/33/7/Add.12 Eylül 2016, İleri düzey versiyon, s. 3.

Yunanistan üzerine en son Sonuç Gözlemleri'nde (Ekim 2015) Komite; mevcut alternatif hizmet süresini askerlik hizmeti süresine göre cezalandırıcı ve ayrımcı bulunduğunu, ayrıca "vicdani ret sebeplerine göre de ayrımcılık yapıldığına" yönelik raporlar alındığını ve "ne bis in idem prensibi ihlal edilerek vicdani retçilere tekrarlayan cezalar verildiğini" belirmiştir.⁸⁹

IFOR Yunanistan'ı, askerlik hizmetine karşı vicdani retçilerle ilgili düzenlemelerini tekrar değerlendirerek uluslararası standartlarla uyumlu hale getirmeye çağırdı.

Tacikistan

"Konuyla ilgili diğer tarafların" **Tacikistan'ın** evrensel periyodik gözden geçirmesine sağladığı bilgiye göre, STK'lar vicdani retçilere yönelik kötü muamele ve işkence konusu üzerinde duruyorlar ve alternatif hizmet ile ilgili bir yasa olmamasının altını çiziyorlar.⁹⁰

Özellikle de, bazı STK'ların ortaklaşa yaptıkları bir sunuşa göre; ordu temsilcileri tarafından askere alınan kişilere yönelik keyfi tutuklamaları ve insanlık dışı muameleleri içeren insan hakları ihlalleri yapıyor:

Askere alınan kişilere yapılan keyfi tutuklamalar ve kötü muameleler, uygunsuz tıbbi muayeneler ve askere alma komisyonunun şeffaf olmayan karar verme süreçleri; askere alma dönemlerinde ordu yetkililerince asker adaylarına yapılan tipik hak ihlallerinden bazıları. Zorla askere almaların kurbanları gençler olduğu kadar, onların aileleri ile bu tarz tutuklamaları engellemeye çalışan insan hakları savunucuları da mağdur oluyorlar. Askeri yetkililer gençleri askere almak için, dayaktan hakarete ve şantaja kadar neredeyse her türlü yola başvuruyorlar. Orduda hizmet veren genç askerlerin yaklaşık %50'si askere zorla alındılar.⁹¹

Neyse ki, aynı ortak sunuşta 2014 yılında Cumhurbaşkanı'nın bütün yasa dışı askere almaların son bulması emri verdiği ve bu emrin sonucu olarak keyfi tutuklamaların ve zorla askere almaların azaldığı da rapor ediliyor.⁹²

Yine de, Tacikistan'daki altı dernek; *alternatif hizmet üzerine bir yasanın olmadığını ve vicdani sebeplerle zorunlu askerlik hizmetini reddetmenin askerlikten kaçmak sayılarak idari veya cezai kovuşturmayla tabi olduğunu* hatırlatıyor.⁹³

⁸⁹ İnsan Hakları Komitesi, CCPR/C/GRE/CO/2, 3 Aralık 2015, para. 37 ve 38.

⁹⁰ İnsan Hakları Konseyi, A/HRC/WG.6/25/TJK/3, 19 Şubat 2016, para. 20, 21 ve 52.

⁹¹ Human Right Matter (Almanya), Sivil Özgürlükler Ofisi (Tacikistan), Saint Petersburg Bölgesel İnsan Hakları Örgütü "Saint-Petersburg Asker Anneleri" (Rusya Federasyonu), İnsan Hakları Grubu "Vatandaş. Ordu Kanun" (Moskova, Rusya); Tacikistan'daki silahlı kuvvetler personelinin insan hakları üzerine evrensel periyodik gözden geçirmeye sunulan rapor (ortak sunuş 4).

⁹² Bir önceki ile aynı yerde.

⁹³ İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Bürosu, Sivil Özgürlükler Ofisi, Kamu Fonu "Yasal Girişim", Haklar ve refah, NANSMIT, İnsan Hakları Merkezi, FIDH'in desteği ile (Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu), Rapor n.1 sivil ve siyasi haklar, (ortak sunuş 5).

Çalışma grubunun raporunda,⁹⁴ bazı devletler⁹⁵ en son UPR oturumundan bu yana, işkencenin önlenmesine yönelik yaşanan gelişmelerden memnuniyet duyduklarını belirtirken, hiçbirisi direk olarak askeri temsilciler tarafından uygulanan işkence ve kötü muameleden bahsetmedi.

Sonuç olarak sadece Arjantin, *zorunlu askerlik hizmetine karşı vicdani ret hakkının yürürlüğe geçirilmesini* önerdi.⁹⁶

Tacikistan gözden geçirmeye verdiği cevapta; Tacikistan Anayasası'na aykırı olduğu gerekçesiyle Arjantin'in önerisini kabul etmedi.⁹⁷

1.1.3.2.5 İnsan Hakları Konseyi'nin Özel Prosedürleri

Keyfi Tutuklamalar Çalışma Grubu

Görüş No. 42/2015 Irina Zakharchenko ve Valida Jabrayilova (Azerbaycan)

Yetmiş dördüncü oturumda uyarlandı (30 Kasım – 4 Aralık 2015)⁹⁸

54 yaşında olan Sn. Zakharchenko, ve 37 yaşında olan Sn. Jabrayilova Bakü'de yaşıyorlar ve Azerbaycan'da dini bir azınlık grubu olan Yehova Şahitleri üyesiler. Sn. Zakharchenko ayrıca engelli bir birey.

5 Aralık 2014 günü polis Sn. Zakharchenko'yu ve Sn. Jabrayilova'yı dini bir etkinlikleri esnasında tutukladı: O gün iki kadın da ücretsiz olarak; ebeveynlere, çocuklarına İncil'den hikâyeler ve dersler öğretmelerine yardımcı olmayı amaçlayan, "Çocuklarınıza öğretin" başlıklı bir broşür dağıtıyorlardı.

17 Şubat 2015 günü, Azerbaycan Cumhuriyeti Ceza Kanunu Makale 167-2.2.1'e göre yasak olan; organize bir grup tarafından dini yayınların izinsiz olarak üretimi, ithalatı, satışı ve dağıtımı ile suçlandılar. Aynı gün, mahkemeye kadar tutuklu kalmalarına karar verildi.

İki kadının özgürlüklerinden mahrum kalmaları 10 ayı bulmuştu.

Hükûmetin verdiği cevapta, diğer argümanlarla birlikte; *Yehova Şahitleri'nin Azerbaycan yasalarını ihlal ettiği birkaç durum olduğu, Azerbaycan'ın halen savaş halinde olmasından dolayı, topraklarının yüzde 20'si işgal altında olduğu için, alternatif hizmet yasal düzenlemesi yapılmadığı ve bu grubun askerlik hizmetini reddeden üyelerine yönelik yasal işlem uygulandığı da belirtildi.*⁹⁹

⁹⁴ İnsan Hakları Konseyi, A/HRC/33/11, 14 Temmuz 2016.

⁹⁵ Başka devletlerle de beraber, İtalya, Kore Cumhuriyeti ve Filipinler.

⁹⁶ Bir önceki ile aynı yerde, para 118.47.

⁹⁷ İnsan Hakları Konseyi, A/HRC/33/11/Add.1, 7 Eylül 2016, İleri düzey versiyon (Rusça).

⁹⁸ Keyfi Tutuklamalar Çalışma Grubu, Görüş No. 42/2015 Irina Zakharchenko ve Valida Jabrayilova (Azerbaycan), A/HRC/WGAD/2015/42, 15 Mart 2016.

⁹⁹ Bir önceki ile aynı yerde, para 28.

Yorumların devamında; Azerbaycan alternatif hizmet yasası uyarlayamadı ve Yehova Şahitleri tutuklandı diye, Sn. Zakharchenko'nun ve Sn. Jabrayilova'nın özgürlüklerinden mahrum bırakılmasının gerektiğini savunmanın anlamsız olduğu görüşünde bulunduğu belirtildi.¹⁰⁰

Çalışma Grubu tartışmalarında, *hükûmetin öne sürdüğü gerekçelerin [...] Sn. Zakharchenko'nun ve Sn. Jabrayilova'nın özgürlüklerinden kısıtlanmasıyla alakasız olduğunu* ifade etti.

Bu bağlamda Çalışma Grubu ayrıca, *altı yılı aşkın süredir İnsan Hakları Komitesi'nin Azerbaycan'da zorunlu askerlik hizmetine karşı vicdani retçi statüsü ile ilgili herhangi bir yasal düzenlemenin bulunmadığı konusundaki endişelerini belirtiyor olduğunu not etti. Komite 2009 yılında Azerbaycan'a, kısa süre içinde vicdani retçilere alternatif hizmet olanağı sunarak zorunlu askerlik hizmetinden muaf tutmaları yönünde öneride bulundu. (bkz. CCPR/C/AZE/CO/3, para. 14)*¹⁰¹

Sonuç olarak, Çalışma Grubu'nun görüşü şu yönde: *Sn. Zakharchenko'nun ve Sn. Jabrayilova'nın özgürlüklerinden mahrum bırakılmaları keyfidir, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi Makaleler 7,9 ve 18'e aykırıdır; Çalışma Grubuna sunulan konuların ilgi alanlarına giren kategorilerden, kategori II, III ve V'e dâhildir.*¹⁰²

1.2 AVRUPA KONSEYİ DEVLETLERİNDEKİ GELİŞMELER

1.2.1 Azerbaycan

Azerbaycan, Avrupa Konseyi bölgesinde olup da zorunlu askerlik uygulaması bulunan on altı ülkeden birisi. 2001 yılında Avrupa Konseyi'ne üye olurken vaatmiş olsa da, ülkede alternatif hizmet seçeneği halen yok ve vicdani retçiler halen cezalandırılıyorlar.

12 Kasım 2015'te, 20 yaşındaki vicdani retçi **Kamran Shikhaliyev'in** aynı suçlamalara ikinci duruşmasında yaptığı itiraz da reddedildi. Bir yıl tutuklu kalmak üzere başkent Bakü'nün güneyinde yer alan Salyan Bölgesi'nde bulunan askeri disiplin birimine gönderildi.¹⁰³

Shikhaliyev din ve inanç özgürlüğü hakını kullandığı için Azerbaycan yetkililerince cezalandırılmış olan, bilinen 20 vicdan tutuklusundan birisi. 17 tanesi verilmiş olan cezaları çekiyor ve diğer üç tanesi de mahkeme öncesi tutuklama sürecinde.

2015 yılının başından bu yana; beş eski vicdan tutuklusunun bazıları ceza sürelerini tamamladıkları için, bazıları da Cumhurbaşkanlığı affı ile serbest bırakıldı.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Bir önceki ile aynı yerde, para 34.

¹⁰¹ Bir önceki ile aynı yerde, para 42.

¹⁰² Bir önceki ile aynı yerde, para 49.

¹⁰³ Felix Corley, AZERBAIJAN: Conscientious objector (again) one of 20 current prisoners of conscience, Forum18 News Service (forum18.org), 19 Kasım 2015.

¹⁰⁴ Bir önceki ile aynı yerde.

1.2.2 Beyaz Rusya¹⁰⁵

Beyaz Rusya'nın ilk alternatif hizmet yasası Haziran 2015'te geçti ve yasal düzenlemeler 1 Temmuz 2016'da yürürlüğe girdi.

Alternatif hizmete; sadece dini sebeplerle reddeden genç erkekler başvurabiliyor, diğer pasifist sebeplerle vicdani retçi olanlar bu haktan faydalanamıyorlar.¹⁰⁶ Alternatif hizmetin süresi askerlik hizmeti süresinin iki katı uzunlukta. Ayrıca, askerlik hizmetine başlamış genç erkekler fikirlerini değiştirmeleri durumunda alternatif hizmete başvuru yapamıyorlar. Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda, bu yasa uluslararası standartlara uygun değil.

Vicdani retçiler, yasaların yürürlüğe girdiği güne kadar tutuklanmaya devam etti.

Victor Kalina

Gerçekten de, yasanın resmi olarak ilan edilmesinden sadece on bir gün sonra, Yehova Şahitleri'nden vicdani retçi Victor Kalina'ya (22) "Askere gitme çağrısını reddetmek" suçlamasıyla dava açıldı.¹⁰⁷

Sıra dışı bir şekilde duruşma mahkemede değil de Brest Askere Alma Ofisi konferans salonunda gerçekleşti: *Diğer genç erkekleri askerliği reddetmekten caydırma amaçlı bir gösteri olarak.*

İlk yargılama Eylül 2015'te bitti ve Kalina suçsuz bulundu.

Suçsuz bulunmasının ardından Brest Savcılık Makamı yerel mahkemenin kararına itiraz etti. Ancak 13 Ekim 2015'te Brest Bölge Mahkemesi'nden Yargıç Nikolai Shestak kararını yineledi ve Kalina'nın; "etik ve dini görüşleriyle çalıştığı için, anayasal hakkını kullanarak askerlik hizmeti yerine alternatif hizmet talep ettiğini ve bunun için askere alma işlemlerinden kaçmak ile suçlanamayacağını" not etti.

Daha sonra Savcılık Makamı, Kalina'nın askerlik hizmetini reddetme sebeplerinin geçerli temellere dayanmadığı, yasaların ve gerçeklerin yanlış yorumlandıkları iddiasıyla üst mahkemeye itiraz etti. Savcı ayrıca Anayasa Mahkemesi'nin 26 Mayıs 2000 tarihinde verdiği bir karara işaret etti: "Sıra dışı durumlar göz önünde bulundurulur ve yetkililerce özel koşullar sağlanarak vatandaşların görevlerini inançlarıyla çalışmıyacak bir şekilde yerine getirebilmeleri konusunda hemfikir olunmalıdır."

Anayasa mahkemesi'nin Mayıs 2000 kararı (karar R-98/2000) "acilen" Alternatif Hizmet Yasası uyarlanmasını çağrısını yapmıştı. Gerekli değişiklikler yapıldı

¹⁰⁵ Beyaz Rusya'nın Avrupa Konseyi üyesi olmamasına rağmen, bu raporda ülkedeki vicdani retçilerin durumlarından bilgi amaçlı bahsediliyor.

¹⁰⁶ Felix Corley, BELARUS: Alternative Service Law "a bad law. But it exists and that's good.", Forum18 News Service (forum18.org), 18 Temmuz 2015.

¹⁰⁷ Olga Glace, BELARUS: "Alternative service exists, not for me", Forum18 News Service (forum18.org), 3rd August 2016.

kadar, yetkililerin vatandaşlara "inançlarıyla çalışmayacak şekilde" hizmet verme fırsatı sunmaları istenmişti.

Üst mahkeme, 18 Mart 2016'da Savcı'nın iddiasını kabul etti ve Savunma Bakanlığı tarafından vicdani retçilerin inanç gereksinimleri göz önünde bulundurularak demiryolu birliklerinin oluşturulduğunu belirtti. Bu askeri düzen; askeri eğitimi, silahlanmayı veya askeri görevler yapmayı gerektirmiyordu.

Kalina'nın yerel mahkemede haklı bulunması kararı Üst mahkeme tarafından bozulduktan sonra ikinci bir yargılama için dava Brest'in Moskova Bölge Mahkemesi'ne getirildi. Kalina tekrar haksız bulundu ve Kalina'ya 21,000,000 Beyaz Rusya Rublesi (yaklaşık €930) para cezası verildi.

Cezaya itiraz etti fakat 24 Haziran'da yerel mahkeme, Beyaz Rusya Alternatif Hizmet Yasası'nın yürürlüğe girmesinden henüz birkaç gün sonra, itirazı reddetti.

Bunların üzerine Kalina: "Artık alternatif hizmet var, fakat benim için değil" yorumunu yaptı.¹⁰⁸

Bu ceza aynı zamanda, parayı ödemesi gereken süre boyunca, Kalina'nın askerlik hizmetini iki yıl erteliyor. Tekrar askere çağrılmayı bekleyip beklemediği sorulduğunda: "Şu anda bir "suçluyum", para cezasını ödedikten sonra tekrar askere çağrılacağım" cevabını veriyor.

Dmitry Chorba

Yehova Şahitleri'nden başka bir vicdani retçi Dmitry Chorba (24) Şubat 2016'da, bir önceki yıl içinde bir ceza ve iki idari suçlamadan beraat etmiş olmasına rağmen, halen askere çağrılıyordu.¹⁰⁹

Nisan 2015'te Dmitry Chorba, dini inançlarına çalıştığı içim askerlik hizmetinden muaf tutulmayı, onun yerine alternatif sivil hizmet yapmayı talep etmişti.

2000 yılından bu yana **çok sayıda başka askerlik hizmetine karşı vicdani retçi** de yargılanıp suçlu bulundu. Bunlar arasında Yehova Şahitleri'nden Dmitry Smyk, Messianic Jew Ivan Mikhailov, pasifist Yevhen Yakovenko, pasifist Andrei Chernousov bulunuyor.

1.2.3 Belçika

Mayıs 2016 başlarında, *Agir pur la paix* Derneği, 10 yıl önce ölmüş olan (1926-2006) ünlü Belçikalı vicdani retçi Jean Van Lierde'yi andı (Jean Van Lierde aynı zamanda ilk EBCO Başkanı).¹¹⁰

¹⁰⁸ Bir önceki ile aynı yerde.

¹⁰⁹ Olga Glace, BELARUS: Colonel claims Constitution "nonsense", human rights treaties "not important", Forum18 News Service (forum18.org), 5 Şubat 2016.

¹¹⁰ Agir pour la pax, Expo « Objection de conscience et hommage à JVL », www.agirpurlapaix.be.

Anma etkinlikleri dâhilinde bir sanat sergisi vardı ve Claude Autant-Lara'nın yönettiği 1961 yapımı "Thou Shalt Not Kill" - *L'objecteur* olarak da bilinen – filmi gösterildi.

1.2.4 Bulgaristan

Zorunlu askerlik hizmeti uygulaması Bulgaristan'da 2008 yılında terk edilmişti. Ancak 2016 yılının başlarında Savunma Bakanlığı; savaş veya milli bir tehlike durumu oluşmasına karşın, ülkedeki 18-32 yaşları arasındaki herkesin kaydolabileceği bir askeri eğitim başlatılacağını duyurdu. Zorunlu askerlik taraslarının varlığına yönelik açık bir ipucu verildi.¹¹¹

1.2.5 Kıbrıs

KKTC

KKTC'de askere alma, Anayasa'da Makale 74 ile düzenleniyor. Uygulamada ise Askerlik Hizmet Yasası'na (No. 59/2000) göre, 19-30 yaş arası her erkek güvenlik güçlerinde (GKK) 15 aylık askerlik hizmeti yapmakla yükümlü tutuluyor. Bu süre üniversite mezunları için 12 aya düşüyor.

Ayrıca, GKK'de zorunlu askerliğini tamamlamış olan kişiler de 40 yaşına kadar yılda bir gün sembolik yedek asker ağıtımına gitmekle yükümlüler.

Vicdani retçilerin zorunlu askerlikten muaf tutulmaları veya alternatif sivil bir hizmet yapmalarını düzenleyen bir yasa ise yok.

Ada'nın militarizasyonu sadece zorunlu askerlik ve yedek askerlikle sınırlı değil. Siviller askeri mahkemelerde yargılanıyorlar, polis Türkiye ordusunun kontrolünde, okullarda askerler tarafından verilen dersler var ve şehirler ile kırsal bölgeler 40 yıldır Türkiye ordusunun fiziksel istilası altında.

Murat Kanatlı

EBCO YK üyesi olan Murat Kanatlı, ideolojik sebeplere dayanan vicdani reddini ilk olarak 2009 yılında açıkladı ve o tarihten beridir KKTC'deki yıllık zorunlu askeri eğitime katılmayı reddediyor.

2010 ve 2011 yılından Anayasa Mahkemesi'ne açılmış davaları halen devam ediyor. Murat, bir bireyin yargılandığı mahkemenin nesnel/tarafsız olması gerektiğini öne sürerek Anayasa Mahkemesi'ne başvuru yapmıştı çünkü askeri mahkemeler ordunun himayesi altında oldukları için görülen davaların adil olmayacağı düşüncesindeydi. Murat Kanatlı askeri mahkemece "2009 yılında askerlik çağrısına uymamaktan" suçlu bulundu ve 10 gün için hapisaneye girdi.

¹¹¹ Balkan Insight, Military Askeri kayıtlar, Bulgaristan'da zorunlu askerliğin geleceği korkusunu yarattı, 25 Şubat 2016.

Kanatlı'nın insan hakları ihlali gerekçesiyle Türkiye'ye karşı AİHM'ye yaptığı başvuru da 5 Ağustos 2015 tarihinde kabul edildi. 18382/2015 dosya numaralı dava, AİHS Makaleler 5,6 ve 9'un ihlaline dayanıyordu; sırasıyla özgürlük ve güvenlik hakkı, adil yargılanma hakkı, düşünce, vicdan ve inanç hakkı.

Haluk Selam Tufanlı

Vicdani retçi Haluk Selam Tufanlı 2001 yılında yedek askerlik çağrısına gitmeyi reddetti ve 5 Kasım 2013'ten beridir yargılanıyor. Lefkoşa'daki askeri mahkeme Tufanlı'yı 2014 yılında "yılında askerlik çağrısına uymamaktan" suçlu buldu ve kendisine 10 günlük hapis cezası verdi.

Şu anda Anayasa Mahkemesi'nde halen açık olan davaları var.

Nuri Silay

Vicdani Ret İnisyatifi kurucularından olan Nuri Silay (33) Ocak 2016'da vicdani retçi olarak tanınmak için orduya bir mektup yazdı.

KKTC'de vicdani reddi tanıyan bir yasa olmadığı gerekçesiyle, bu talebi geri çevrildi.

Daha sonra, iki avukat yüksek idari mahkemeye başvurdu. Bu başvurular askerlik hizmeti konusunda sistemi zorlayacak olan ilk davalar olacak.

Nuri şu anda Güney Kıbrıs'ta yaşıyor. Eğer Kuzey'e geçerse tutuklanacak. Silay, vicdani ret açıklamasında şu ifadeleri kullandı: Özelde Kıbrıs'ta genelde ise Ortadoğu başta olmak üzere dünyanın birçok yerinde yaşanan savaşların yarattığı yıkım ve vahşetin tanıklarıyız. Hal böyle iken, tüm benliğim ile ele silah verip insanı öldürmeyi öğreten/öngören, savaşa hizmet eden ordu içerisinde yer almayı reddetmem vatana "ihamet" değil insanlığa hizmettir.¹¹²

Şu anda, askeri mahkemede açık davalar yok. Bütün 6 dava (2 Murat Kanatlı, 2 Haluk Tufanlı, 2 Hilmi Hami) Anayasa Mahkemesi'ne taşındı ve karar bekleniyor.

Bilinen diğer vicdani retçiler

KKTC'de bugüne kadar 17 kişi vicdani reddini açıkladı:

Salih Askeroğlu (24 Eylül 1993), Murat Kanatlı (15 Mayıs 2009), Haluk Selam Tufanlı (8 Aralık 2011), Faika Deniz Paşa (8 Aralık 2011), Cemre İpçiler (8 Aralık 2011), Nevzat Hami (8 Aralık 2011), Ceren Goynuklu (8 Aralık 2011), Halil Karapaşaoğlu (24 Ekim 2013), , Tegiye Birey (24 Aralık 2013), Süleyman Tarık Sakallı (15 Nisan 2014), Halil Sayın (15 Mayıs 2014), Didem Gürdür (15 Mayıs 2014), Reşat Korel (15 Mayıs 2014), Hilmi Hami (2013), Erman Dolmaci (1 Haziran 2015), Davita Gunay (14 Ağustos 2015), Nuri Silay (28 Ocak 2016), Emrah Karayaprak (12 Ağustos 2016).

¹¹² Uluslararası Savaş Karşıtları, "Nuri Silay – Vicdani Reddim", 3 Şubat 2016, www.wri-irg.org.

Kıbrıs Rum Kesimi

Kıbrıs Rum Kesimi'nde vicdani ret hakkı, uluslararası standartlara tam olarak uygun olmasa da, yasal olarak tanınıyor.

Yasa, vicdani retçilere sadece alternatif sosyal bir hizmet yerine orduda silahlı alternatif hizmet seçeneği de sunuyor. Alternatif sosyal hizmet hakkı, askerlikten muafiyet gibi, sağlığa dayanan sebepler dışında tanınmıyor.

Temmuz 2016'da geçen yeni bir yasa ile askerlik hizmeti süresi 24 aydan 14 aya indirildi ve alternatif sosyal hizmet süresi de maksimum 5 ay fazlası olacak şekilde (maksimum 19 ay) düzenlendi. Daha önceden alternatif sosyal hizmet süresi maksimum 9 ay fazlası yani 33 ay kadar olabiliyordu.

Vicdani retçi statüsü için başvurular gereken dökümanlar ile birlikte askerlik hizmetlerine yapılıyor. Sağlık kontrolünden sonra Özel Komite başvuruyu inceliyor. Özel Komite; felsefe, sosyal veya siyasal bilimler veya psikoloji bilim dallarından iki profesör, bir yasa memuru ve biri ordunun sağlık bölümü diğeri askere alma ofisinden olmak üzere iki komutandan oluşuyor. Özel Komite'nin kararı son sözü söyleyecek olan Savunma Bakanı'na iletiliyor. Özel Komite'nin kararına aykırı bir karar verecek olursa, bunu yazılı bir şekilde açıklaması gerekiyor.

Alternatif sosyal hizmet kamu yararına kuruluşlarda yapılıyor ve halk hizmeti veya çevre koruma alanlarında oluyor.

Yeni tanınan vicdani retçiler

İki 17-18 yaşlarında Kıbrıs Rum Kesimli ideolojik sebeplere dayalı olarak vicdani retçi statüsü kazandı. Ağustos 2016'da Savunma Bakanlığı'ndan aldıkları bildiri ile bir hastanede 19 ay sürecek olan sosyal hizmetlerine başladılar.

En son gelişmeler

BM İnsan Hakları Komitesi'nin IV rapor döngüsünden sonra – 2015 yılında – Vicdani Ret İnisyatifi durumun yavaş yavaş daha iyiye gittiğini belirtti: Artık sivil hizmeti kabul eden daha çok vicdani retçi var.

Dahası, Vicdani Ret İnisyatifi Savunma Bakanlığı'nın ve Ulusal Koruma'nın websitelerinde önceki yıllara göre daha şeffaf olduklarını belirtti. Önceleri, internette başvuru formu bulunmuyordu. İlgili ofislere bizzat gitmeden başvuru yapmak mümkün değildi.¹¹³

1.2.6 Finlandiya

Şu an Finlandiya'da yürürlükte olan askere alma yasası 18-60 yaş aralığında olan her erkeği kapsıyor.

¹¹³ EBCO Genel Tolantısı, Mayıs 2016.

Askerlik hizmetini ve alternatif hizmet seçeneğini reddeden vicdani retçilere 173 günlük veya kalan alternatif hizmet sürelerinin yarısı kadar koşulsuz hapis cezası veriliyor. Bu uygulama 2013 yılından beridir hâkim tarafından ev hapsine çevrilebiliyor.

1985'ten beridir özel bir yasa sayesinde sadece Yehova Şahitleri, sivil veya askeri, herhangi bir hizmet yapmaktan muaf tutuluyorlar.

Alternatif hizmet süresi 347 gün iken; askerlik hizmeti süresi 165, 245 veya 347 gün olabiliyor. En yaygın askerlik hizmeti süresi 165 gün. Yani alternatif hizmet süresi iki kattan fazla uzunlukta.

Otto Absetz

Total retçi Otto Absetz 30 Ağustos 2016 günü 99 gün sürecek olan tutukluluk sürecine başladı.

Absetz daha önce, Doğu Uusimaa Bölge Mahkemesi tarafından "alternatif sivil servisi reddettiği" gerekçesiyle Mart 2014'te 173 günlük "ev hapsi" ile cezalandırılmıştı.

Ağustos 2014'te ev hapsine başladı, ancak "ev hapsi koşullarını ihlal ettiği" gerekçesiyle hapis hane yetkililerince Kasım 2014'te cezası yarıda kesildi. Yeniden yargılandı ve ev hapsi cezasından eksik kalan süreyi hapis hane geçirmesine karar verildi.

Absetz'in vicdani reddi, mevcut Finlandiya askere alma yasasının insanlara cinsiteyelerine ve dinlerine göre farklı muamele yapan ayrımcı doğası ile ilgili. Ayrıca Absetz, militarizmin her biçimine karşı olduğunu ve alternatif hizmet süresinin cezalandırıcı bir uzunlukta olduğunu belirtiyor.¹¹⁴

Risto Miinalainen

Vicdani retçilere yönelik en son ceza 19 yaşında lise öğrencisi olan Risto Miinalainen'e verildi. 173 günlük cezasına 4 Ekim 2016'da başladı. Miinalainen aldığı ceza ile ilgili AİHM'ye bireysel başvuru yapmaya hazırlanıyor. Diğer insan hakları örgütleri zaten daha önce de Finlandiya yasalarını eleştirmişlerdi. Birkaç defa ve en son olarak da 2013'te, BM İnsan Hakları Komitesi Finlandiya'nın alternatif hizmet süresinin askerlik hizmeti süresinin iki katı uzunlukta olmasından dolayı cezalandırıcı nitelikte olduğunu belirtmişti. Temmuz 2013'teki Sonuç Gözlemleri'nde, Komite Finlandiya'ya Yehova Şahitleri'ne verilen ayrıcalıkların diğer vicdani retçileri de kapsayacak şekilde uygulanması çağrısında bulunmuştu. Bugüne kadar Finlandiya hükûmeti bu sorunları çözmek için hiçbir şey yapmadı. Bu yıl yaklaşık 50 vicdani retçi ev hapsi ile cezalandırılacak veya hapis haneye gönderilecek.

¹¹⁴ War Resisters' International, "FINLAND: Total retçi Otto Absetz tutuklandı", 1 Eylül 2016, (www.wri-irg.org).

1.2.7 Yunanistan

Yunanistan'da bütün erkek vatandaşlar için zorunlu askerlik uygulaması var. Askerlik hizmetinin süresi zaman içinde git gide azalma gösterdi. 19 aydan; 90'ların sonuna doğru 18 aya, 2001 yılında 16 aya ve 2003 yılında 12 aya indirildi. Bu günlerde askerlik hizmeti süresi kara kuvvetlerinde 9 ay, ancak deniz ve hava kuvvetlerinde ise 12 aya kadar çıkabiliyor.

Yunanistan, 1 Ocak 1998 tarihinde 2510/1997 Sayılı Kanun yürürlüğe girdiği zaman, vicdani retçilere alternatif hizmet seçeneği sunan son AB üyesi devletti. Zaman içinde bu yasa değiştirildi ve bazı iyileştirmeler yapıldı.

Yunanistan son olarak Ocak 2016'da askerlik hizmeti ile ilgili iyileştirmeler yapan bir yasayı daha yürürlüğe soktu (4361/2016 Sayılı Kanun).

Bu yasa vicdani retçilerin durumlarını uluslararası insan hakları yasaları standartlarına getirmek için kaçırılan bir fırsattı. Vicdani retçilerle ilgili en önemli değişiklikler şu şekilde:

- Vicdani retlerini halka açık bir şekilde veya yetkili mercilere dilekçe ile açıklamış olan kişilerle ilgili ilk yasanın yürürlüğe girdiği tarihten önce (1 Ocak 1998) açılmış olan ve halen devam etmekte olan bütün davaların düşürülmesi. Yeni yasa, vicdani retlerini bu tarihten sonra açıklamış kişileri kapsamıyordu. Ayrıca, 2915/2001 Sayılı Kanun Makale 27 1 Ocak 1998'den önceki yargılanamalardan oluşan adli sicil kaydının temizlenmesini de içeriyordu. Yeni yasa bu konuyu kapsamadığı gibi, bu insanlara yönelik herhangi bir tazminatı da kapsamıyordu.
- 35 yaşındaki erkekler; askerlik için 20 gün, alternatif hizmet için 40 gün (2 katı!) hizmet verdikten sonra para ödeyerek kurtulabiliyorlar. Askerlik yapılmayacak her ay için ödenmesi gereken ücret €810. Böyle olunca, askerlik hizmetine göre daha uzun süre alternatif hizmet yapan olan vicdani retçiler, binlerce Euro fazla para ödemek durumunda kalıyor. Ombudsman bu durumu çok çirkin bir ayrımcılık olarak niteledi ve Uluslararası Af Örgütü de durumu eleştirdi.
- Yeni yasadan önce; 2 büyük bölge olan Attica ve Thessaloniki'de, 4 büyük şehir olan Herakleion, Larissa, Patraas ve Volos'ta veya kişinin doğum yeri ile yaşadığı yerde alternatif hizmet yapılamıyordu. Bu yasa büyük ölçüde değiştirildi, ancak "kişinin yaşadığı yer" kısmı aynı kaldı ve bu tanım bütün bölgeyi kapsayacak şekilde genişletildi. Vicdani retçiler alternatif hizmet için yaşadıkları yerlerden çok uzaklara gitme riskini alıyorlar.

51 yaşındaki Anastasios Batas, vicdani reddini ilk açıkladığı günden bu yana 4 yargılama süreci geçirdi ve 21 yıl sonra 4361/2016 Sayılı Kanun Makale 12 Paragraf 8'e göre suçsuz bulundu. Batas 1994 yılında askerlik hizmetinin bir kısmını donanmada yaptı. Dokuz buçuk ay sonra askerliğini yarıda kesti ve bir yıl erteledi. Bu esnada vicdani reddini açıkladı ve alternatif hizmet istedi, ancak o dönemde bu konuda yasal bir düzenleme yoktu. Yasal düzenleme yapıldıktan sonra bile, Batas gibi orduda hizmet vermiş kişiler ilgili yasanın kapsamı dışında kalıyordu. Bu durum 24 Eylül 2010 tarihinde yürürlüğe giren 3883 Sayılı Kanun ile değiştirildi ve kapsam içine alındı. 2012'de bilgisi olmadan Donanma Mahkemesi tarafından 15 ay tutuklama kararı çıkarılmıştı ve üç yıl ertelenmişti. Gıyabında çıkarılmış olan tutuklama kararını öğrendiğinde itiraz etme süresi geçmişti.

Dolayısıyla, Askeri Mahkeme'ye yaptığı itiraz reddedildi. Davayı Temyiz Mahkemesi'ne götürdü, dava tekrar Askeri Mahkeme'ye geldi, süreç Kasım 2015'te yeniden başladı ve defalarca kere ertelendi.

Vicdani retle ilgisi olmayan, Ağustos 2016'da yüyülüğe girmiş olan ve belli koşullar altında iki yıla kadar olan itaatsizlik suçlarını affeden 4411/2016 Sayılı Kanun kapsamında, kendisine açılmış olan davalardan beraat etmişti. Ancak bu yasa, askerlik yapmakla yükümlü tutulan diğer insanlara bir fayda sağlamıyor, vicdani retçiler hala her an için yargılanma riski altındalar.

Olumlu bir gelişme olarak; Savunma Bakan Yardımcısı Sn. Vitsas Meclis'te, "vicdani retçilerle ilgili konuları Savunma Bakanlığı yerine İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı ele almalıdır" ifadelerini kullandı. Ancak, henüz vicdani retçileri Savunma Bakanlığı'nın mutlak kontrolünden dışarı çıkaracak herhangi bir gelişme yaşanmadı.

Yukarıda belirtildiği gibi (bölüm 1.1.3.1.2) 2015'in sonlarında Özel Komite'nin bağımsız ve nesnel olmayışı BM İnsan Hakları Komitesi tarafından eleştirilmişti. Özel Komite'deki süreçlerin düzensizliği de AİHM'nin Papavasylakis (bkz. Bölüm 1.1.1.1) kararında eleştirilmişti. Yunanistan'ın vicdani retçilere yönelik tutumu, ayrıca İnsan Hakları Konseyi Evrensel Periyodik Gözden Geçirmesi'nde de ele alınmıştı.

Şunun farına varmakta fayda var ki: Alternatif hizmet süresi ile askerlik hizmeti süresi arasındaki fark sadece daha fazla eğitim ve kariyer süresinden vazgeçmeye ya da ekonomik kazançtan vazgeçmeye sebep olmuyor. Bu fazla süre aynı zamanda, bir insanın alabileceği izin süresinden uzun olabiliyor ve kişiyi istifaya zorlayarak kişinin sivil kariyerini yarıda bırakmasına sebep olabiliyor.

Bunlara ek olarak; vicdani ret sebeplerine göre de ayrımcılık yapılıyor. Yetkililer tarafından "ideolojik" olarak nitelendirilen vicdani retçiler ve dini sebeplerle vicdani retçi olup da belge sunamayan kişiler vicdani retçi olarak tanınmazken, Yehova Şahitleri otomatik olarak vicdani retçi statüsü elde ediyorlar. Papavasylakis davası açıkça resmi belge sunmanın karara ne derece etki ettiğini gösteriyor. Papavasylakis eğer Yehova Şahitleri üyesi olarak vaftiz edildiğini belgeleyebilseydi, görüşmeye çağırmaya gerek bile duyulmayacaktı.

Tutuklamalar ve yargılamalar

Başvuruları reddedildiği halde direnmeye devam eden vicdani retçilere ve total retçilere yönelik tutuklamalar ve yargılamalar 2016'da da devam etti. Avukatların grevi nedeniyle bir süre ara verilmiş olsa da, "itaatsizlik" suçlamasıyla askeri mahkemelerde görülen davalar yeniden başladı.

Mevcut sistem tarafından vicdani retçilerin birçok sosyal ve ekonomik hakları ihlal edildi. Özellikle, her yargılama otomatik olarak €6,000 idari para cezası anlamına geliyor. Her duruşma, vicdani retçinin kendi hukuki giderleri dışında mahkeme giderleri için €200'lük bir fatura getiriyor. Çoğu zaman bunlar para cezasına çevrilebiliyor, ancak bu birçok vicdani retçi için daha da ağır bir mali yük anlamına geliyor.

EBCO'nun bilgisi dâhilinde olan, vicdani retçilerin en az üç idari cezaya (diğer giderler hariç €18,000) çarptırıldığı durumlar var. Bu borçlar ileri düzeyde bir fakirliğe, hacizlere, iş kurmak istendiğinde evrakların reddedilmesine ve daha çok muhtemel tutuklanmalara yol açıyor.

En az dört kategorideki vicdani retçiler bu ihlallerden etkileniyorlar: Bazıları, herhangi bir biçimde askerlik veya alternatif hizmeti reddeden "total retçiler". Bazıları, alternatif hizmeti cezalandırıcı nitelikte bulduğu için reddedenler. Bir diğer grup, alternatif hizmet yapmaya hazır olan ancak devlet tarafından vicdani retçi olarak tanınmayanlar. Son olarak, vicdani retçi statüsü almış ama bu statüleri alternatif hizmet esnasında disipline dayandırılan sebeplerle ceza olarak ellerinden alınmış kişiler.

1.2.8 Litvanya

EBCO'nun geçen yılki raporunda bahsedildiği gibi, Rusya'nın Kaliningrad'da yaptığı askeri eğitimlerle birlikte artan siyasi gerilim sonucu Mayıs 2015'te Litvanya'da zorunlu askerlik yeniden başlatıldı.

İlk olarak 5 yıllık bir süreç için karar alındı; ancak Mart 2016'da Devlet Savunma Konseyi Meclis'e (Seimas) zorunlu askerliğin kalıcı olması önerisinde bulundu.¹¹⁵

1.2.9 Rusya Federasyonu¹¹⁶

Vicdani ret hakkı Rusya Anayasası'na 1992 yılında girdi. 2002'de Rusya Federasyonu 113 Sayılı Federal Kanunla alternatif sivil hizmeti düzenledi. Bu yasa 2004'te yürürlüğe girdi.

Bireyler, *İş Bulma Kurumu* tarafından her yıl güncellenen açık bir listede yer alan sivil veya askeri kurumlara verilebiliyordu.

Alternatif hizmet yapacak kişiler bir askeri kuruma verildikleri zaman; sadece bitkilerle ilgili, inşaat işleriyle ilgili ya da sivil ürünler üreten atölyelerde görevler alıyorlar.

113 Sayılı Kanun ilk düzenlendiğinde, alternatif sivil hizmet süresi sivil kurumlarda 42 ayken askeri kurumlarda 36 aydı. Askerlik hizmeti süresi ise 24 aydı.

2008 yılında Rusya'da yapılan askeri iyileştirmeler kapsamında; askerlik hizmeti 12 aya, sivil kurumlarda alternatif hizmet 21 aya, askeri kurumlarda askeri hizmet 18 aya olacak şekilde, bütün hizmet türlerinin süreleri yarıya indirildi.

¹¹⁵ Uluslararası Savaş Karşıtları, "Litvanya: Zorunlu askerlik kalıcı olabilir" www.wri-irg.org, 25 Nisan 2016.

¹¹⁶ Bu paragraftaki bilgiler «Citizen. Army. Right» tarafından sağlanmıştır, "Rusya'da vicdani ret hakkının uygulanması üzerine 2014-2016", bu yayın Rusya'da alternatif sivil hizmeti destekleyen "There is a Choice!" Projesi kapsamında yapılmıştır", Moskova 2016.

113 Sayılı Kanun'un uluslararası standartları sağlayan bazı yönleri aşağıdaki gibi:

- Her ne sebeple olursa olsun (siyasi, etik, felsefi, dini) bir kişi askerlik hizmeti yerine alternatif hizmet talep edebilir;
- alternatif hizmet, federal veya bölgesel yönetime ait devlet kurumlarında çalışarak yapılabilir. (Ancak ticari olsun olmasın alternatif hizmet, yerel yönetimlere ait şirketlerde veya özel şirketlerde yapılamaz);
- alternatif sivil hizmet için, alternatif hizmete özel bazı durumlar dışında genel işçi kanunu geçerlidir.
- alternatif hizmet yapan kişiler normalde yaşadıkları yerde yaşamaya devam edebilirler; eğer bir kişi yaşadığı yerden başka bir yerde görevlendirilirse, yurtlarda ücretsiz konaklama sağlanır.

Fakat, süresi kısaltılmış olmasına rağmen, alternatif Hizmet Yasası hala vatandaşlık haklarına bazı gereksiz kısıtlamalar getirmektedir.

Aşağıda belirtilen uygulamalar, Alternatif Hizmet Yasası'nı tercih etmemek için geçerli sebepler olabiliyorlar:

- Alternatif hizmet yapmak isteyen kişiler öncelikli olarak yaşadığı yerin dışında bir yerde görevlendiriyorlar;
- askerlik hizmetine başlamış birisi vicdani ret sebebiyle bu hizmeti bırakamıyor.
- alternatif hizmet başvurusunun askere alma komitesiyle birlikte askere alma döneminden altı ay önce yapılması gerekiyor. Birçok başvuru, son başvuru tarihi kaçırıldığı için reddediliyor;
- kişiler yapacakları alternatif hizmeti, müsait olan alternatif hizmetler listesinden kendileri seçemiyorlar.
- alternatif hizmet yapan kişiler, geçinilemeyecek kadar az olmasına rağmen, çalıştıkları pozisyona göre alınan haftalıklar dışında bir ödeme almıyorlar.

Ayrıca, askeri yetkililerin sürece dâhil olmaları sorunlar çıkarabiliyor. Askere alma komitesinin rastgele davranışlarına ve yaptıkları kötü muamelelere dair raporlar var. Alternatif hizmet taleplerinin sebepsiz geri çevrilmesi ve vicdani retçilere yönelik onur kırıcı saldırılar bunlardan bazıları.

Genel anlamda bazı zorluklar olsa da, problemlerin bir kısmı çözülmüş durumda.

Örneğin, *Demokratik Alternatif Sivil Hizmet Rusya STK Kolaisyonu*¹¹⁷, Anayasa Mahkemesi davaları da dâhil, alternatif hizmet seçeneğinin son başvuru tarihini kaçırmak gibi sebeplerle reddedilemeyeceğini doğrulayan birçok dava kazandı.

Resmi verilere göre, yasanın uygulanmakta olduğu 13 yıl boyunca (2004-2016), davaların %90'ında askeri hizmetin alternatif sivil hizmetle değiştirilmesi yönünde olumlu karar alındı. Ancak, resmi veriler sadece başvuru koşullarını sorunsuz sağlayan başvuruları içeriyor.

Son yıllarda, yapılabilecek işler listesinde 100'den fazla çeşitte iş var ve vicdani retçilerin gönderilebilecekleri 600'den fazla kurum var. Yani vicdani retçiler için yaklaşık 5000 iş pozisyonu var. 15 Temmuz 2016'dan bu yana 1123 vatandaş alternatif sivil hizmete geçiş yaptı, 2004'ten bu yana ise 4472 kişi geçiş yaptı.

Her şey göz önünde bulundurulduğunda, *Citizen. Army. Right* vicdani retçilerle ilgili durumun tatmin edici olduğunu ifade etti.

Genel olarak alternatif sivil hizmet sistemi, şeffaflık ve erişilebilirlik bakımından Rus vatandaşları için savaş karşıtı duruşlarını koruyabilmeleri adına makul olanaklar sunuyor.

1.2.10 İsviçre

Ekim 2016'da İsviçre ordu yetkilileri bir genç adamın vegan ve deri giymeyi reddediyor olmasına rağmen! gelecek sene orduya katılabileceğine karar verdiler.¹¹⁸

Birçok ülkede genç erkekler askere gitmemenin yollarını arıyorlar. İsviçre'de bunu yapmak nispeten kolay. Askere çağrılanların büyük bir bölümü sağlık gerekçesiyle askere gitmemek için evraklar üretebiliyorlar. Vicdani retçilerin tanınmasında ise, daha uzun hizmet ve daha az maaşı kabul ettikleri takdirde bir problem yaşanmıyor. Yine de, İsviçre'de askerlik hizmeti başvuruları reddedildiği için itiraz eden çok sayıda kişi var. Bunun sebebi ne olabilir?

Cevaplardan birisi, İsviçre kültüründe yer etmiş olan "asker halk" algısının yaygınlığı. Diğer AB devletlerinde gittikçe profesyonel hale gelen orduların yerini İsviçre'de bu kültür dolduruyor. Sivil ortamlarda yükselme bile zaman zaman İsviçre ordusundaki rütbeye göre olabiliyor.

Bir diğer açıklama da AİHM'nin *Glor v Switzerland* davasında bulunabilir (bkz. EBCO 2010 raporu). Askerlik hizmeti veya alternatif hizmet yapmamış "askerlik

¹¹⁷ Rusya Federasyonu'nda topluma faydalı, ayrımcı olmayan bir alternatif sivil hizmet modeli için mücadele eden STK'ların oluşturduğu birlik.

¹¹⁸ 20 Minutes (Genève), "L'armee perd son bras de fer contre un végane tetu", 19 Ekim 2016, s3.

yaşındaki" bir İsviçreli, hizmet vermediği her yıl için gelirinin %3'ünü "ordu vergisi" olarak ödemek zorunda kalıyor.

1.2.11 Türkiye

Türkiye'deki durum yıllar içinde daha kötüye gitti.

Uluslararası Savaş Karşıtları (WRI); Almanya'dan Connection e.V, Türkiye'den şiddet karşıtı aktivistler ve WRI üyelerinin işbirliği ile Güneydoğu Türkiye'ye 26-29 Nisan 2016 tarihleri arasında bir heyet gönderdi. Yedi barış ve insan hakları aktivistinden oluşan heyet, Diyarbakır ve Cizre'de çeşitli kurum ve örgütü ziyaret etti. Heyet; katliamları, sokağa çıkma yasaklarını, göçleri ve diğer zulümleri rapor etti.

15 Mayıs günü anti-militaristler ve vicdani retçiler "Amed'in militarizmden arındırılması" konusundaki kararlılıklarını duyurmak, çözüm sürecini desteklemek ve sürecin önemini vurgulamak için Diyarbakır'ın Amed bölgesindeki Tahir Elçi Şehir Ormanı'nda toplandılar. Bildirilerde; "savaşa, katliamlara ve yağmaya hayır diyen ve militarizmin yeşiline karşı doğanın yeşilini savunan herkesi davet ediyoruz" yazıyordu. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, şehir için temiz hava kaynağı olan şehir ormanını yeni imara açmıştı. "Goderne Vadisi'nde yapılmış olan güvenlik barajı ve tarihi şehir Dakyanus'ta yapılmış olan karakol" ile birlikte, bu yeşil bölgenin de yok edilmesinin şehrin tamamen yok edilmesi anlamına geleceği ifade edildi. Sur'da olduğu gibi, şehir militarizmin ellerine teslim ediliyor ve güvenlik bahane edilerek "garnizon şehir" haline dönüştürülüyordu.

Türkiye, Suriye sınırının ötesinde IŞİD'e karşı uluslararası bir ittifakın parçası olarak yapıldığı söylenen güneydoğudaki askeri harekâtlarda, Kürt kuvvetlerine de saldırılar yaptı. 2015 yılında 21-30 yaş için zorunlu askerlik getiren, Suriye'deki bir bağımsız bölge olan Rojava'dan bir de olumlu haber var. Bölgeyi oluşturan üç kantondan biri olan Cizre Kantonu yönetimi, Nisan 2016'da vicdani ret hakkını tanıdı.¹¹⁹

Bu olaylardan sonra, 15 Temmuz 2016 darbe girişimiyle durum daha da kötüleşti

Darbe girişiminden iki gün sonra **Vicdani Ret Derneği** aşağıdaki bildiriye yayınladı:

"Şiddet Sarmalına ve Militarist Dayatmaya Karşı Direnelim

Askeri darbeler, yaşandığı her coğrafyada, insan hakları ihlallerini de beraberinde getirmiştir. Ordunun silah zoru kullanarak yönetime el koyduğu her yerde, şiddet

¹¹⁹ Uluslararası Savaş Karşıtları, Vicdani Ret gelişmeleri No. 91 (Mart/Nisan 2016).

daha da kurumsallaşmış ve darbeye tanık olan toplumlar bir şiddet sarmalı içerisine sıkıştırılmıştır. 15 Temmuz akşamından bu yana, yaşadığımız topraklarda tanık olduğumuz süreç de, bu şiddet sarmalının bir benzerini deneyimlememize sebep oluyor. Bir yandan "Yurtta Sulh Konseyi" ile birlikte askeri darbe senaryoları uygulamaya konulurken, bir yandan da buna karşı AKP iktidarının giriştiği sözde "demokratik hamleler" gündemde.

Bu denklem, AKP'nin gücü tek elde toplayarak iktidarı daha da merkezileştirmesine, totaliter yöntemleri arttırarak uygulamasına olanak sağlayacaktır. Bu sürecin devamında kolluk güçleri, bizatihi iktidar tarafından doğrudan kontrol altına alınabilecek; "demokratikleşme" adı altında faşizm ve militarizm daha da kurumsallaştırılacaktır.

Dün akşam, Erdoğan iktidarına karşı girişilen darbe sırasında sokağa çıkan insanların üzerine kurşun yağdırılmış ve sayısız kişi öldürülmüştür. Öte yandan iktidar "darbenin halk tarafından püskürtüldüğünü" söylüyor olsa da, sokağa çıkanların söylemlerine bakılınca, dün akşamdan bu yana iktidar tarafından sokağa yapılan çağrılar ve bu çağrılara uyarak sokaklara çıkanlar, bir demokratikleşme hamlesinden öte, faşist bir mobilizasyonun en somut halidir. Dün Erdoğan'ın sıklıkla söylediği "Ben Başkomutanım" cümlesi, militarizmin ve militarist kültürün daha da perçinlenmesine zemin olmuştur.

Zorunlu askerlik yasası gereğince emir altında olan askerler, Kürdistan'da katliam yapar ve şehirlere yıkarken "kahraman", orada öldüklerinde "şehit" ilan edilirken; aynı emir-komuta zinciri altında darbe hareketinin içerisinde yer aldıktan sonra yakalanan veya teslim olan zorunlu askerler, sokaklarda lince ve işkenceye maruz kaldılar. Medyada, kafası kesilen asker fotoğrafları yer alıyor. Ölmeyi ve öldürmeyi reddeden vicdani retçiler, "emre itaatsizlik" suçlamalarıyla yargılanırken, üstlerinin emirlerine itaat eden askerler şimdi vatana ihanet suçlamasıyla karşı karşıyalar. İçinden geçmekte olduğumuz bu süreçte, elbette ki askere gitmemek, eline silah almamak önemlidir; ancak ne yazık ki yeterli değildir. Dün gece Atatürk Havalimanı'nda "Vur de vuralım, öl de ölelim!" diyenler, sözde demokratik bir amaçla sokağa çıkıp linç kültürünü örgütleyenler, "Kan dökenleri tebrik ediyorum" diyen politikacılar; militer ve para-militer bir şiddet sarmalının açıkça uygulamaya konulduğunu göstermektedir.

Bu süreçte biz vicdani retçilere düşen, bir yandan eline silah almayı ve zorunlu askerliği reddetmek, bir yandan da sıkıştırılmak istendiğimiz bu şiddet sarmalına ve militarist dayatmaya karşı direnmektir."

Tutuklama dalgaları, görevden almalar ve AKP karşıtlarına yönelik diğer kötü muameleler bu raporun yayınlandığı atrihte herhangi bir azalma göstermeden devam ediyor.

Makale 318

Vicdani retçi **Yannis Vasilis Yaylalı** vicdani reddi savunan makaleleri ve Kürt bölgelerinde sürmekte olan savaşa karşı olması sebebiyle, 6 Ocak 2016 günü Türk Ceza Kanunu Makale 318'e göre (halkı askerlikten soğutmak) 7 ay 15 günlük hapis cezasına çarptırıldı. Şu an benzer suçlamalarla iki dava ile daha karşı karşıya.

Yaylalı kararın ardından bir açıklama yaptı: "*Makale 318, geçen sene savaş başlayana kadar son yıllarda çok nadiren kullanılmıştı. Devlet bütün savaş karşıtları ve vicdani retçiler üzerindeki baskılarını savaş dönemlerinde arttırıyor. Bizi susturmaya çalışıyorlar ama biz pes etmeyeceğiz.*"

AİHM'nin bir kararında; Makale 318'in vicdani retçi Halil Savda'ya (bkz. Bölüm 1.1.1.1) karşı haksız kullanıldığına kanaat getirmiş olmasını da son derece olumlu karşılıyoruz.

1.2.12 Ukrayna

Ukrayna'da zorunlu askerlik 2014 yılında tekrar uygulanmaya başlandı. Çok sayıda genç erkek ülke içinde saklanarak veya yurt dışına kaçarak askerlik çağrısına karşılık vermedi. Ukrayna'da sadece bazı dini azınlıklarla sınırlı olacak şekilde vicdani ret ile ilgili bir yasal düzenleme var. Askerlik hizmetini yapmakta olanlara ve yedek askerlere vicdani ret hakkı tanınmıyor. Vicdani retçilerin zorunlu askerliği reddetmeleri sonucu üç yıl dan beş yıla kadar hapis cezası ile karşı karşıya kalmaları söz konusu.

Şubat 2016'da 4020 Sayılı Askere Alma Yasası düzenlendi. Bu yasa, Cumhurbaşkanı Poroshenko'ya "özel durumlarda" yani askeri hareket zamanlarında, bir ay önceden asker alınacağı duyurusu yapma hakkı tanıyor. Duyuru basın aracılığıyla yapılıyor.

Ancak, alternatif hizmet başvurusu yapmak isteyen vicdani retçilerin askere çağrılmadan iki ay önce başvuru yapmaları gerekiyor. Teoride, bu uygulamaya göre alternatif hizmet hakkını hiç kullanamama ihtimali var.¹²⁰

Ruslan Kosaba hikâyesi¹²¹

Ruslan Kotsaba 49 yaşında ve iki kızı var. 2004 ve 2014 yıllarında "Turuncu Devrim" ve EuroMaidan protestolarına aktif olarak destek vermişti. 2015 yılında Poroshenko'ya cumhurbaşkanlığı seçimlerinde oy vermişti. Gazeteci olarak

¹²⁰ Sınırsız İnsan Hakları, Ukraynalı vicdani retçileri hakları tehlike altında; İnanç Özgürlüğü Enstitüsü, Принят законопроект Президента, усложняющий альтернативную службу, 18 Şubat 2016.

¹²¹ Kaynak: Connection e. V. (Almanya) ve Alman Barış Topluluğu – Antimilitaristler Birliği (DFG-VK).

defalarca kere Donbas bölgesine gitmiş, cephenin iki tarafından da haber yapmıştı. Ukrayna hükûmetinin ülkenin doğusunda yaptığı askeri operasyonları kınamış, sorunun tartışarak çözülmesi çağrısında bulunmuştu. Ocak 2015'te Cumhurbaşkanı Proroschenko'ya bir video mesajı ile seslenmişti: "Ülkenin doğusunda yaşayan yurttaşlarıma bile bile kurşun sıkmaktansa 2-5 yıl arası hapis yatmayı tercih ederim. Beni dinleyen herkese sesleniyorum: Ben seferberliği reddediyorum ve makul her insanı da reddetmeye davet ediyorum. Bu bir cehennem, bu bir dehşet. 21. yüzyılda insanların ülkeden kopmak istedikleri için öldürülmeleri kabul edilemez."

Kotsaba 5 Şubat 2015'te tutuklanmıştı ve o günden beridir duruşma öncesi tutuklama sürecindeydi. Kotsaba'nın kalp rahatsızlığı var ve günlük olarak ilaç alması gerekiyor. Kışın hücreindeki - genellikle tek başına hücre hapsinde kaldı - sıcaklık ise neredeyse dondurucu derecede soğuktu.

Şubat 2016'daki duruşmada Kotsaba: "...Ben cephede bir pasifist oldum... Ülkenin doğusunda olup bitenler, iki tarafa da uluslararası müdahalelerin olduğu bir içi savaştır, bir kardeş katlidir..." Bir gazeteci olarak ayrımcıların bakış açılarını da dinlemesi gerekiyordu. "Fikir özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, inanç özgürlüğü - medeniyet budur. Şu anda bunu bizden almaya çalışıyorlar."

Ivano-Frankivsk'teki (Batı Ukrayna) mahkeme, Kotsaba'ya 3.5 yıl (42 ay) hapis cezası verdi. Mahkeme Kotsaba'yı "vatana ihanet"ten suçsuz buldu ama "Ukrayna ordusunun yasal faaliyetlerini engellemek"ten suçlu buldu. Kotsaba'nın mahkeme öncesi tutuklama süresi olan yaklaşık 15 ay iki kat sayılarak kalan hapis cezasından düşülecek. Böylece kalan hapis cezası yaklaşık bir yıl olacak.

14 Temmuz 2016'da Ivano-Frankivsk Oblast Yüksek Mahkemesi Ruslan Kotsaba'yı vatana ihanetten suçsuz buldu ve serbest bıraktı.¹²²

1.2.13 Birleşik Krallık

2016 yılı, Birleşik Krallık'ta vicdani ret yasasının yüzüncü yıl dönümüydü. (1916-2016).

Bu yasa her ne kadar önemli bir kazanım olsa da; aynı zamanda vicdani retçiler için yapılan yasal düzenlemelerin, açık ve net bir şekilde insan hakları standartlarını sağlamadıkları sürece yetersiz kalmakta olduğunu gözler önüne seriyor.

Gerçekten de veriler oldukça anlamlı:

¹²² Ukrayinska Pravda, "Yüksek Mahkeme gazeteci Kotsaba'yı askerlikten kaçmak suçundan akladı", www.pravda.com.ua, 14 Temmuz 2016.

- Askerlik hizmetinden muafiyet için başvuru yapan erkeklerin samimiyetini değerlendirmek için İngiltere genelinde 2000 yerel mahkeme kuruldu.
- Askere çağrıldıkları kâğıtları gelen 16.000 erkek vicdani ret sebebiyle askerlikten muafiyet başvurusu yaptı. Bilinen sonuçlar şu şekilde:
 - o Bu 16.000 erkekten 400 kadarına tam muafiyet verildi.
 - o 6.500 vicdani retçiye alternatif hizmet yapmaları koşulu ile şartlı muafiyet verildi ve ulusal önem taşıyan bir iş bularak çalışmalarını sürdürdüler.
 - o 5.000 kişiye orduda savaş dışı kişi statüsü verildi.
 - o 2.500 kadar başvuru geri çevrildi.
- 16.000 vicdani retçiden 6.000'i yerel mahkemenin kararını reddetti ve sonuç olarak savaşın geri kalanını hapisanede geçirdi. Bu insanlardan 100'ün üzerinde kişi hapisane koşulları nedeniyle öldü.¹²³

Yüzüncü yıl dönümü nedeniyle, EBCO Genel Kurul Toplantısı'nı 14 Mayıs günü ilk defa Birleşik Krallıkta gerçekleştirdi. Bir sonraki gün de, katılımcılar vicdani ret günü kapsamındaki etkinlikler için Londra'daki Tavistock Meydanı'nda toplandılar.

¹²³ Oliver Haslam, Refusing to kill. Conscientious objection and human rights in the first world war, published by the Peace Pledge Union, London 2014 (revised edition).

2 ULUSAL YASAL DÜZENLEMELERE GENEL BAKIŞ

2.1 ZORUNLU ASKERLİK

EBCO'nun 2012 yılıdaki raporunda zorunlu askerliğe güle güle denmişti. Geride kalan on iki ay içinde de son olarak Sırbistan'da ve Almanya'da zorunlu askerlik kaldırılmış; böylece 1963 yılından beridir Avrupa Konseyi bölgesinde zorunlu askerliğin kaldırıldığı veya askıya alındığı ülke sayısı 25'e çıkmıştı. Hiçbirisi bu uygulamayı geri getirmemişti ve askıya alan ülkelerde bile iyi eğitilmiş, donanımlı profesyonel orduların var olmaya devam edeceği varsayılıyordu.

Ne yazık ki, işler geriye doğru gitmeye başladı. 2012 yılında Ukrayna zorunlu askerliğin bittiğini açıkladı. Ülkedeki meslektaşlarımızın bildirdiğine göre ise zorunlu askerlik bitmemişti; genç erkekler ülke içinde baskı uygulamaları için bakanlığın birliklerine alınıyorlardı. 2014 yılının bahar aylarında zorunlu askerlik geri getirildi ve hükümet seferberlik ilan etti. Ukraynayı takiben, Rusya'dan gelebilecek tehlikelere karşı, 2009 yılında zorunlu askerliği kaldırmış olan Litvanya da Mart 2015'te geri getirdi.

Andorra, Lichtenstein, Monako ve San Marino'nun törensel sebeplerle sembolik birer orduları var. İzlanda'nın, yarı askeri bir sahil güvenliği olmasına rağmen, hiçbir zaman bir ordusu olmadı. Bu ülkelerin hiçbirinde ve bunlara ek olarak Malta ve İrlanda'da zorunlu askerlik hiçbir zaman uygulanmadı. Diğer taraftan şu an Avrupa Konseyi bölgesinde olan bütün ülkelerde 1960 yılında zorunlu askerlik uygulaması vardı. Ülkelerin zorunlu askerliği terk ettiği yıllar Tablo 2'de veriliyor.

Tablo 2. Avrupa Konseyi Bölgesindeki Ülkelerin Zorunlu Askerliği Kaldırdıkları Yıllar

Ülke	Yıl (artan sıralama)
Birleşik Krallık	1963
Lüksemburg	Haziran 1969
Belçika	Şubat 1995
Hollanda	1996
Fransa	2001
İspanya	Aralık 2001
Slovenya	Eylül 2003
Çek Cumhuriyeti	Aralık 2004
İtalya	Aralık 2004

Portekiz	Aralık 2004
Slovakya	2004
Macaristan	Temmuz 2005
Bosna Hersek	Aralık 2005
Karadağ	Temmuz 2006
Romanya	Aralık 2006
Bulgaristan	2007
Letonya	2007
Makedonya	2007
Hırvatistan	Ocak 2008
Polonya	Ekim 2009
Arnavutluk	Ocak 2010
İsveç	Temmuz 2010
Sırbistan	Ocak 2011
Almanya	Temmuz 2011

Avrupa Konseyi bölgesindeki 16 ülkede halen zorunlu askerlik uygulaması var. Bu ülkeler; Ermenistan, Avusturya, Azerbaycan, Kıbrıs, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Gürcistan, Yunanistan, Litvanya, Moldova, Norveç, Rusya Federasyonu, İsviçre, Türkiye ve Ukrayna.

Avrupa Konseyi üye ülkesi olmasa da Beyaz Rusya da bu listeye eklenebilir. Beyaz Rusya vatandaşları için de zorunlu askerlik uygulaması var.

Zorunlu askerlik ayrıca uluslararası anlamda tanınmasa da fiilen var olan bazı yönetimlerce de uygulanıyor: Abhazya ve Güney Osetya (Gürcistan), Dağlık-Karabağ (Azerbaycan), Transdinyester (Moldova) ve KKTC.

Kosova ise durumun tam olarak net olmadığı bölgelerden. Ocak 2009'da "askeri olmayan"; hafif silahları ve hafif araçları olan, kriz müdahale, sivil koruma ve patlayıcı madde imha görevleri olan güvenlik kuvvetleri oluşturuldu.

2.2 VİCDANİ RET HAKKININ TANINMASI

Tek istisna olan Türkiye dışında (bkz. bölüm 1.2 Türkiye) Avrupa Konseyi bölgesinde olup da zorunlu askerlik uygulaması olmuş olan bütün devletler yıllar içinde ya açıkça zorunlu askerliğe karşı vicdani ret hakkını tanıdılar ya da en azından alternatif bir hizmet olanağı oluşturma niyeti gösterdiler.

Tablo 3'te; zorunlu askerliğe karşı vicdani reddin tanındığı veya vicdani retçiler için bir alternatif hizmetin tanımlandığı ilk açık yasa veya anayasal dökümanın görüldüğü tarihler veriliyor. Bu tablodaki tarihler, modern uluslararası standartlara uygun düzenlemeler yapıldığı anlamına gelmiyor; örneğin Bulgaristan'da ve Rusya Federasyonu'ndaki ilgili anayasa maddeleri yıllarca yasalarla düzenlenmedi. Birçok durumda, ilk çıkan yasalar sadece oldukça dar bir kesime hitap etti veya silahlı askerlik hizmetine olanak sağladı.

Yasalar yürürlüğe girdikten sonra süreler sonra bile vicdani retçilere yönelik kötü muameleler genellikle devam etti ve bazı yerlerde halen devam ediyor. Zorunlu askerlik hizmetine karşı vicdani ret hakkının tanınması, yavaş yavaş uluslararası anlamda tanınmayan yerlerde de yerleşmeye başlıyor.

Anayasa'da vicdani ret hakkı 1994'te tanınmış olsa da, Beyaz Rusya'nın ilk Alternatif Hizmet Kanunu Haziran 2015'te uygulanmaya başlandı. Yine de yasaya göre, sadece dine dayanan sebeplerle yapılan vicdani ret başvuruları kabul ediliyor, diğer pasifist sebeplerle yapılan başvurular alınmıyor. (bkz. bölüm 1.2 Beyaz Rusya)

Tablo 3. Avrupa Konseyi Bölgesindeki Ülkelerde Askerlik Hizmetine Karşı Vicdani Reddin İlk Olarak Tanınması¹²⁴

Yıl (artan sıralama)	Ülke	Yasa
Danimarka	Birleşik Krallık	Askerlik Hizmeti Yasası, 27 Ocak
1917	Danimarka	Alternatif Hizmet Yasası, 13 Aralık
1920	İsveç	Alternatif Hizmet Planlama Yasası 21, Mayıs
1922	Hollanda	Anayasal iyileştirmeler
1922	Norveç	Sivil Hizmet Çalışanları Yasası, 24 Mart
1931	Finlandiya	Sivil Hizmet Yasası, 4 Haziran

¹²⁴ Beyaz Rusya Avrupa Konseyi bölgesinde olmasa da, tablolarda yer almaktadır.

1949	Almanya	Grundgesetz "Temel Yasası" Makale 4'te presnsip olarak yer aldı. İlk yasal düzenleme 1964'te yapıldı.
1955	Avusturya	Ulusal Hizmet Yasası
1963	Fransa	1255/63 Sayılı Kanun, 21 Aralık
1963	Lüzsemburg	23 Temmuz Yasası Makale 8
1964	Belçika	772/1972 Sayılı Kanun
1972	İtalya	Anayasa Makale 41
1978	İspanya	Anayasa
1988	Polonya	Anayasa Makale 85
1989	Macaristan	Anayasa Makale 70
1990	Hırvatistan	Anayasa Makale 47.2
1990	Letonya	Letonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Alternatif Hizmet Yasası
1990	Litvanya	Litvanya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Alternatif Hizmet Yasası
1991	Bulgaristan	Anayasa Makale 59.2
1991	Estonya	Anayasa Makale 124
1992	Moldova	633/91 Sayılı Alternatif Hizmet Yasası
1992	Kıbrıs	2/1992 Sayılı Milli Savunma Yasası, 9 Ocak
1992	Çekoslovakya	18/1992 Sayılı Sivil Hizmet Yasası (Şu an Çek Cumhuriyeti ve Slovakya)
1992	Gürcistan	Askerlik Hizmeti Yasası Makale 12
1992	Sırbistan ve Karadağ	Anayasa Makale 58 (Karadağ 2006'da bağımsız oldu.)
1992	Slovenya	Anayasa
1993	Rusya Federasyonu	Anayasa Makale 59.3

1994	Beyaz Rusya	Anayasa Makale 57
1995	Azerbaycan	Anayasa Makale 76
1996	Bosna Hersek	Sırp Cumhuriyeti'nde ve Federasyonda paralel Savunma Yasaları
1996	Romanya	46/1996 Sayılı Kanun Makale 4
1996	İsviçre	Sivil Hizmet Yasası
1996	Ukrayna	Anayasa Makale 35.3
1997	Yunanistan	2510/97 Sayılı Kanun
1998	Arnavutluk	Anayasa Makale 166
2001	Makedonya	Savunma Yasası Makale 8
2003	Ermenistan	Alternatif Hizmet Yasası

2.3 ZORUNLU ASKERLİK HİZMETİ VE ALTERNATİF HİZMET

Zorunlu askerlik uygulamasını sürdüren ülkelerde askerlik süreleri Tablo 4'te verildiği gibi. Tabloda verilen değerler; eğitim durumu, rütbe gibi süreyi değiştiren etkenler olmadan temel askerlik hizmeti süresini belirtiyor. Tek değişim 2016 yılında Beyaz Rusya tarafından alternatif hizmet süresi için yapıldı, o da cezalandırıcı bir nitelikte.

Tablo 4. Avrupa Konseyi Bölgesinde Askerlik Hizmeti ve Alternatif Hizmet Süreleri

Ülke	Askerlik hizmeti süresi (ay) (artan sıralama)	Svil hizmet süresi (ay)	Askerlik süresine oranı
Danimarka	4	4	1
Avusturya	6	9	1,5
Finlandiya	5,5	11,5	2,09
Estonya	8	8	1
İsviçre	260 gün	390 gün	1,5

Yunanistan	9	15	1,7
Norveç	12	-	Vicdani retçilerin alternatif hizmet yapmaları gerekmiyor.
Moldova	12	12	1
Ukrayna	12	18	1,5
Rusya Federasyonu	12	18	1,5
Gürcistan	12	24	2
Beyaz Rusya	18	27	1,5
Azerbaycan	18	-	Alternatif sivil hizmet seçeneği yok.
Kıbrıs	24	33	1,4
Ermenistan	24	42	1,75
Türkiye		-	Alternatif sivil hizmet seçeneği yok.

2.4 ASKERLİK HİZMETİ YAPANLAR İLE PROFESYONEL ASKERLER

Tablo 5. Askerlik Hizmeti Yapanların Sayıları ve Ordulardaki Yüzdeleri¹²⁵

Ülke	Ordunun toplam gücü	Askerlik hizmeti yapmakta olanların sayısı	Ordudaki yüzdesi (azalan sıralama)
Kıbrıs ¹²⁶	12.000	10.700	%89,2
İsviçre	20.800	17.450	%83,9
Türkiye	510.600	359.500	%70,4
Finlandiya	22.200	13.650	%61,5

¹²⁵ Aksi belirtilmedikçe, bütün değerler Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu'nun Kasım 2015'te yayınladığı "The Military Balance 2016"da yer alan değerlerdir. Bu kaynak Avusturya, Azerbaycan, Beyaz Rusya ve Ukrayna ordusunda askerlik yapanların sayılarını vermemektedir.

¹²⁶ Sadece Kıbrıs Rum Kesimi için geçerli. KKTC için veriler bulunmuyor.

Ukrayna	204.000	-	"%50'nin biraz üzerinde"
Estonya	5.750	2.500	%43,5
Ermenistan	44.800	18.950	%42,3
Moldova	5.350	2.200	%41,1
Rusya Federasyonu ¹²⁷	798.000	303.230	%38,0
Yunanistan	142.950	48.950	%34,2
Norveç	23.550	6.700	%28,5
Gürcistan	20.650	4.050	%19,6
Danimarka	17.200	1.250	%7,3

Avusturya, Azerbaycan, Beyaz Rusya ve Ukrayna ordularında askerlik hizmeti yapanların sayısı bilinmiyor.

İsviçre ile ilgili değerler herhangi bir zamanda askerlik hizmeti yapanların sayısını veriyor. İsviçre'de askerlik hizmeti; acemi döneminden sonra sıfırdan on yıla yayılan yedi tane üç-haftalık sürelerle kadar yapılabiliyor. İsviçre hükûmetinin verdiği değerlere göre 31 Ekim'de acemi dönemine başlayan 7.600 kişi ile birlikte 2016'da askerlik hizmeti yapanların toplam sayısı 22.000 oldu.

Moldova ile ilgili değerlerle ilgili olarak; ayrılıkçı Transdinyester bölgesinde hükûmete bağlı silahlı kuvvetlere asker alımı yapılamıyor. Bu bölgenin kendi askere alma sistemi var ve vicdani retçiler için düzenlemeleri var. Transdinyester silahlı kuvvetleri ile ilgili herhangi bir veri bulunmuyor.

Benzer şekilde, **Gürcistan** da ayrılıkçı Abhazya ve Güney Osetya bölgelerinde asker alımı yapamıyor. Bu bölgelerin de kendi askere alma sistemleri var ve bunlarla ilgili veriler de bulunmuyor.

Danimarka'da askerlik hizmeti yapanların birçoğu sadece dört aylık bir askeri eğitim alıyorlar. İsviçre'ye benzer şekilde, bu değerler de herhangi bir zamanda askerlik hizmeti yapmakta olanların sayısını belirtiyor. Her sene askere çağrılanların sayısı burada görülen değerlerin üç katı kadar çok olabilir. Askere hiç gitmemeyi tercih edenler azınlıkta kalıyor. Aynı durum Şili'de de görülüyor.

Bir toplumun ne derece militarize olduğunu ölçmenin bir yolu da, bütün silahlı kuvvetlerin sayısını (askerlik hizmeti yapanların, sözleşmelilerin ve

¹²⁷ Askerlik hizmeti yapmakta olanların sayısı, "Citizen, Army, Law"ın 2013 tarihindeki tahminlerine dayanıyor.

profesyonellerin toplamını) nüfusla karşılaştırmak olacaktır. Tablo 6'da, farklı ülkelerdeki silahlı kuvvetlerin toplam erkek nüfustaki yüzdeleri görülmüştür.

Tablo 6. Silahlı Kuvvetlerin Toplam Aktif Gücü ve Nüfustaki Yüzdesi

Ülke	2014'te 21 yaşında olacak erkeklerin sayısı ¹²⁸	Silahlı kuvvetlerin toplam gücü ¹²⁹	Erkek nüfusundaki yüzdesi (azalan sıralama)
Yunanistan	52.754	144.350	%274,8 (askerlik hizmeti yapanlar %91,7)
Ermenistan	23.470	44.800	%190,9 (askerlik hizmeti yapanlar %80,7)
Kıbrıs	8.167	15.500 ¹³⁰	%189,8 (askerlik hizmeti yapanlar %167,7)
Rusya Federasyonu	693.843	771.000	%110,7 (askerlik hizmeti yapanlar %43,5)
Bulgaristan	33.444	31.300	%93,6
Beyaz Rusya	51.855	48.000	%92,6
Azerbaycan	76.923	66.950	%87,0
Estonya	6.688	5.750	%86,0 (askerlik hizmeti yapanlar %37,3)
Norveç	32.290	24.450	%79,9 (askerlik hizmeti yapanlar %28,0)
Slovenya	9.818	7.600	%77,4
Malta	2.554	1.950	%76,4
Türkiye	700.079	510.600	%72,9 (askerlik hizmeti yapanlar %51,4)
Gürcistan	29.723	20.650	%69,5 (askerlik yapanlar %13,6)
Finlandiya	32.599	22.200	%68,1 (askerlik hizmeti yapanlar %41,9)
Karadağ	3.120	2.080	%66,7
Sırbistan	43.945	28.150	%64,1

¹²⁸ Kaynak: The CIA World Factbook (www.cia.gov).

¹²⁹ Kaynak: The Military Balance 2015 (Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Londra).

¹³⁰ KKTC güçlerini de içerir. Türkiye veya başka bir devletin güçlerini içermez.

İspanya	217.244	133.250	%61,3
İtalya	288.188	176.000	%61,1
Romanya	117.798	71.400	%60,6
Hırvatistan	28.334	16.550	%58,4
Portekiz	62.208	34.600	%55,6
Fransa	396.050	222.200	%54,3
Belçika	59.655	30.700	%51,5
Letonya	10.482	5.310	%50,7
Litvanya	20.425	10.250	%50,2
Slovakya	31.646	15.850	%50,1
Makedonya	16.144	8.000	%49,6
Ukrayna ¹³¹	246.39749.3	121.550	(askerlik hizmeti yapanlar %25,0)
Avusturya	48.108	22.500	%46,8
İsviçre	46.562	21.250	%45,6 (askerlik hizmeti yapanlar %38,4)
Danimarka	37.913	17.200	%45,4 (askerlik hizmeti yapanlar %3,3)
Almanya	405.468	181.550	%44,8
Polonya	221.889	99.300	%44,8
Macaristan	59.237	26.500	%44,7
Çek Cumhuriyeti	49.999	21.000	%42,0
Birleşik Krallık	385.989	159.150	%41,4
Bosna Hersek	26.601	10.500	%39,5

¹³¹ Sadece hükümete bağlı silahlı kuvvetler.

Hollanda	103.462	37.400	%36,1
İrlanda	28.564	9.350	%32,7
İsveç	54.960	15.300	%27,8
Lüksemburg	3.263	900	%27,6
Arnavutluk	31.986	8.000	%25,0
Moldova	28.213	5.350	%19,0 (askerlik hizmeti yapanlar %7,8)

2.5 ASKERİ HARCAMALAR

Militarizasyonun başka bir ölçütü de askeri harcama miktarları. Tablo 7'deki değerler bir önceki rapordaki ile aynı yöntem kullanılarak toplandı. Bu değerler Stockholm Uluslararası Barış araştırmaları Enstitüsü'nün (SIPRI) rapor ettiği 2005 verilerini gösteriyor. SIPRI'nin Amerikan Doları cinsinden olan verileri bu tabloda Euro'ya çevrilmiştir. Bazı durumlarda da yıldan yıla değişimler, Euro-Dolar oranlarındaki değişimleri de yansıtmaktadır.¹³²

Tablo 7. Avrupa Konseyi Bölgesindeki Devletlerin Askeri Harcamaları

Ülke ¹³³	2005'teki askeri harcamalar (milyon Euro)	2014'ten sonraki yüzde değişim	Kişi başına düşen miktar (Euro)	GSMH yüzdesi
Arnavutluk	149	-%1,9	53,9	%1,1
Ermenistan	503	-%4,9	168,1	%4,5
Avusturya	2.851	-%22,1	333,2	%0,7
Azerbaycan	3.394	-%15,7	360,4	%4,6
Beyaz Rusya	813	-%26,0	86,3	%1,2
Belçika	4.683	-%19,7	413,1	%0,9
Bosna Hersek	182	-%18,9	47,2	%1,0

¹³² Dolar'dan Euro'ya yapılan dönüşümde 2016 yılı ortalama oranı olan "1 USD/0,89 Euro" değeri kullanılmıştır. (kaynak: www.usforex.com ve cambi.bancaditalia.it).

¹³³ SIPRI tahminleri: Gürcistan, Lüksemburg, Makedonya ve Sırbistan.

Bulgaristan	743	-%21,0	103,6	%1,4
Hırvatistan	849	-%13,7	200,4	%1,6
Kıbrıs	397	-%16,4	441,6	%1,8
Çek Cumhuriyeti	1.998	-%12,1	189,8	%1,0
Danimarka	3.891	-%22,3	687,4	%1,2
Estonya	513	-%10,3	390,2	%2,0
Finlandiya	3.347	-%18,3	611,7	%1,3
Fransa	57.146	-%18,3	889,9	%2,1
Gürcistan	367	-%15,7	99,4	%2,4
Almanya	44.262	-%15,2	541,9	%1,2
Yunanistan	5.711	-%4,4	522,5	%2,6
Macaristan	1.149	-%12,1	116,6	%0,8
İrlanda	1.118	-%16,5	240,4	%0,4
İtalya	26.787	-%22,9	439,5	%1,3
Letonya	321	-%4,5	158,6	%1,0
Litvanya	530	%25,0	181,5	%1,1
Lüksemburg	341	%2,0	607,3	%0,5
Makedonya	121	-%19,4	58,2	%1,1
Malta	63	-%6,5	147,0	%0,6
Moldova	26	-%16,3	7,3	%0,4
Karadağ	73	-%17,4	116,6	%1,6
Hollanda	9.970	-%12,0	588,7	%1,2
Norveç	6.627	-%12,9	1.271,3	%1,5

Polonya	11.753	-%0,4	309,2	%2,2
Portekiz	4.140	-%12,3	397,9	%1,9
Romanya	2.788	-%2,4	140,4	%1,4
Rusya Federasyonu	74.630	-%21,4	510,1	%5,4
Sırbistan	814	-%23,8	113,6	%2,0
Slovakya	1.093	-%1,6	201,5	%1,1
Slovenya	457	-%17,0	221,7	%1,0
İspanya	15.847	%10,8	341,6	%1,2
İsveç	6.042	-%18,2	611,6	%1,1
İsviçre	5.360	-%8,8	650,6	%0,7
Ukrayna ¹³⁴	4.070	-%10,0	95,2	%4,0
Birleşik Krallık	62.315	-%8,3	959,6	%2,0

2.6 ASKERE ALMA YAŞLARI

Çocukların silahlı çatışmalara sokulması ile ilgili Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne Opsiyonel Protokol (OPAC) bütün devletleri 18 yaş altındaki bireyleri asker yapmamaya çağırır da, rahatsız edici derecede çok sayıda Avrupa ülkesi halen bunu yapmaya devam ediyor. Daha da kötüsü; bazıları Opsiyonel Protokol'deki mutlak sınırı da aşarak, 18 yaş altı bireyleri aktif olarak savaşlarda kullanılma riskiye karşı karşıya bırakıyorlar veya 18 yaşından küçüklerin zorunlu askerliğe başlamalarına izin veriyorlar. Detaylar Tablo 8'de verilmektedir.

Tablo 8. Avrupa Konseyi Bölgesindeki Ülkelerde Askere Alma Yaşları

Ülke	Yaş
Arnavutluk	19
Ermenistan	18, fakat askeri enstitülerde 17 yaşında öğrenciler var.

¹³⁴ Güvenilir olmayan veri.

Avusturya	17, "gönüllü" olarak erken yapılabilen zorunlu askerlik hizmeti dahil.
Azerbaycan	17, askeri okullarda "aktif hizmette" ders alıyorlar
Beyaz Rusya	18, fakat askeri enstitülerde 17 yaşında öğrenciler var.
Belçika	Liseyi bitirince, yaştan bağımsız.
Bosna Hersek	18
Bulgaristan	18
Hırvatistan	18
Kıbrıs	16, "gönüllü" olarak erken yapılabilen zorunlu askerlik hizmeti dahil.*
Çek Cumhuriyeti	18
Danimarka	18
Estonya	18, Avrupa Konseyi bölgesinde OPAC'ı imzalamış ama onaylamamış tek ülke.
Finlandiya	18
Fransa	17
Gürcistan	18, ama askeri akademilerde 17 yaşında öğrenciler var. (Genel askerlik yaşı şu an 20'ye çekilmiş olabilir.)
Almanya	17
Yunanistan	17*
Macaristan	18
İrlanda	18
İtalya	18
Letonya	18
Litvanya	18
Lüksemburg	18 (2007 yılında 17'den yükseltildi.)
Makedonya	18

Malta	17,5, fakat 1970'ten beridir 18 yaş altı alınmadı.
Moldova	18
Karadağ	18
Hollanda	17
Norveç	18, fakat askeri enstitülerde 17 yaşında öğrenciler var.
Polonya	18
Portekiz	18
Romanya	18
Rusya Federasyonu	18, fakat askeri enstitülerde 16 yaşında öğrenciler var.
Sırbistan	18
Slovakya	18
Slovenya	18
İspanya	18
İsveç	18
İsviçre	18
Türkiye	18, ama "OHAL durumunda 15-18 yaş aralığıdaki kişiler sivil savunma kuvvetlerine alınabilir."
Ukrayna	18, fakat askeri enstitülerde 17 yaşında öğrenciler var.
Birleşik Krallık	16

Yunanistan ve Kıbrıs Rum kesimi yasalarını dikkatli okuyunca görülüyor ki, bir insan 18. doğum gününün olacağı yılın 1 Ocak'ında 18 yaşına girmiş sayılıyor. Yunanistan'da askere alma yaşı resmi olarak 19, fakat pratikte 18 olmuş oluyor. Kıbrıs'ta ise askere alma yaşı 18. Yani yasada yer alan tanıma göre her erkek 17 yaşında askerlik yapmakla yükümlü oluyor. Bu durum OPAC Makale 2'nin açık bir ihlali anlamına geliyor. Daha da kötüsü, gönüllü askerlik yaşı 17 olarak belirlenmiş. Yani 16 yaşındakiler asker olabiliyorlar.

Almanya ise 18 yaş altı asker alımlarında OPAC'a bağlı kalan ülkelerden birisi, ancak buna rağmen sayılardaki durum çok iç açıcı değil. 1 Kasım 2016'da

Bundeswehr'deki (Alman Federal Ordusu) 21.000 kişiden 1,576 tanesi (yaklaşık % 7,2'si) reşit yaşta değildi. Bu sayı bugüne kadarki en yüksek oran oluyor. 2011 yılında (zorunlu askerliğin askıya alındığı yıl) 689 kişi (yeni alınmış askerlerin %4,7'si) 18 yaş altındaydı.

2.7 ASKERLİK YAPMAYA BAŞLAMIS OLANLAR

Orduda hizmet verirken vicdani retçi olan Avrupalı vatandaşların durumları hakkında rapor edilmiş olan yeni bir gelişme yok. (Bkz. EBCO'nun 2015 raporunda bölüm 2.7.)

Ancak sadece Almanya'da, bu durumlarla ilgili açık bir yasal düzenleme var. Almanya'da vicdani retçilerin tanınmasından sorumlu olan Aile İşleri ve Sivil Toplum Fonksiyonları Federal Ofisi (Bundesamt für Familie und zivilgesellschaftliche Aufgaben, BAFzA), son verilerini yayınladı:

- 30 Haziran 2014'ten 30 Haziran 2016'ya kadar 469 asker vicdani ret gerekçesiyle ordudan ayrılmak için başvuru yaptı. (407 erkek, 62 kadın asker.)
- 1 Temmuz 2014'ten 30 Haziran 2016'ya kadar, BAFzA 644 başvuruyu inceledi. (Bir önceki yıldan birikme olduğu anlaşılıyor.)
- 431 başvuru kabul edildi (%66,9), 160 başvuru reddedildi (24,8), 53 başvuru ise ya geri çekildi ya da geçersiz sayıldı.

Orduda profesyonel eğitimlerini tamamladıktan sonra vicdani retçi statüsü alan subaylar ve subay adayları, €1.200 ile €69.000 arasında değişen eğitim masraflarını ödemek durumunda kaldılar.

3 MÜLTECİ VİCDANİ RETÇİLER

Silahlı çatışmaların yaşandığı Ukrayna, Suriye, Türkiye gibi ülkelerden, Eritre gibi zorla askere almaya çalışılan ülkelerden ve Kore Cumhuriyeti gibi tutuklanmaların olduğu ülkelerden Avrupaya kaçarak iltica etmek, önem kazanan bir konu haline gelmeye devam ediyor.

Ne yazık ki, 2016 yılında EBCO'nun bildiği, bu sebeplere dayalı herhangi bir başarılı iltica talebi olmadı.

Ancak Birleşik Krallık'ta Yüksek Mahkeme, Eritre ile ilgili yeni bir Ülke Rehberlik davası oluşturdu. Bir öncekinden çok daha ileriye giderek, Eritre'ye geri dönen mültecilerin karşılaştığı gerçek tehlikelere değiniyor. (Özellikle de "kaçak" olarak fişlenenlerin.) Dökümana buradan ulaşabilirsiniz:

<https://www.freemovement.org.uk/new-country-guidance-case-eritrea-finds-real-risk-return>

2015 Raporu'nun yayınlanma tarihi, Avrupa Adalet Divanı'nın vicdani retçi **André Shepherd'in** Almanya'ya iltica etmesi ile ilgili "İstisari Görüş"ünü beklediğimiz için ertelenmişti. Süreç ilerledikten sonra en son 16 Kasım Çarşamba günü Alman İdari Mahkemesi Shepherd'in ilticasını reddetmişti. Shepherd ise karara itiraz edecek.

Savda 2 davasında olduğu gibi (bkz. bölüm 1.1.1.1), bu gelişme de EBCO Raporu'nun yayınlanma tarihine yakın yaşandı ve Rapor'da detaylı olarak tartışılmadı. Ancak, davanın tam analizine EBCO'nun 2017 Raporu'nda yer verilecektir.

4 YENİ YAYINLAR

2016 yılındaki en önemli yayın; Heiner Bielefeldt, Nazila Ghanea ve Michael Wiene'nin yazdığı, Oxford Üniversitesi Yayınları'ndan 700 sayfalık bir kitap olan "Din ve İnanç zgrlğ: Bir Uluslararası Kanun Yorumlaması"ydı. Bölüm 1.3.11 vicdani reddi ele alıyor. Otoriter bir yaklaşımla, din ve inanç konularında nc üç akademik uzman tarafından uluslararası hukuk özetleniyor; yazarlardan Heiner Bielefeldt altı yıldır din ve inanç özgürlüğü konularında BM'nin özel sözcülüğünü yapıyor.

5 ÖNERİLER

EBCO bu raporu Avrupa Parlamentosu'na, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'ne, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserine ve birçok devlet yetkilisine sunacak. Her durumda bazı önerilerle birlikte rapora eşlik edeceğiz.

Bu esnada, bütün Avrupa ülkeleri için uygulanabilir olan genel önerilerimizi tekrarlarlayalım:

1) eğer henüz kaldırmamışlarsa, zorunlu askerliği tamamen kaldırmaları, vicdani retçileri yargılamaktan veya taciz etmekten kaçınmaları, cezalandırıcı veya ayrımcı olmadan ve tamamen sivil olan bir **alternatif hizmet** seçeneği sağlamaları.

2) bütün vicdani retçilerin silahlı kuvvetlerde görev almaktan kaçınabilmelerini sağlamaları ve orduda hizmet vermekte olan bütün askerlerin ve yedek askerlerin vicdani retlerini açıklamaları durumunda cezalandırılmadan serbest bırakılmaları.

3) 18 yaşın altındaki bireylerin silahlı kuvvetlere alımlarını acilen durdurmaları.

4) vicdani retçiler için uygun yasal düzenleme olmaması sebebiyle, herhangi bir ülkede askerlik hizmetinden kaçınmak isteyen bireylerin **iltica taleplerini** kabul etmeleri.

5) askeri harcamaları azaltıp sosyal harcamaları arttırmaları.

6) eğitim sisteminin her parçasına **barış eğitimi**ni dahil etmeleri